КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Масса а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

ЕРА. 18 декабрь 1969 шо. № 151 (4786). Мах 2 кап.

СЕРДАЛО
(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкоман, Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарчу Советан Министрий Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛ 1923 ШЕРА ДЕЪЗ

ЛЕНИНСКИ КЪАХЬЕГАМА ВАХТА

100

1970 ШЕРА СССР ХАЛКЪА БОАХАМ ДЕГІАБОАЛАБАРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАНЕН СССР ПАЧЧАХЬАЛКХЕН БЮДЖЕТЕН ПРОЕКТАЙ ХЬАКЪЕХЬА

1969 ШЕРА 15 ДЕКАБРЕ ТІАЙИЦА КПСС ЦК ПОЛИТБЮРО СОЦАМ

Керттерчу дакъе могайойла 1970 шера СССР халкъа боахам дегІабоалабара Паччахьалкхен планен СССР Паччахьалкхен бюджетен проекташ.

«ЧУРЧЕН АРАХЬАРЧЕН ПОЛИТИКА ДАЬКЪЕ КПСС ЦК ПОЛИТБЮРОС ЧАКХДАЬХАЧА ПРАКТИЧЕСКИ ГІУЛАКХИЙ ХЬАКЪЕХЬА» КПСС ЦК ГЕНЕРАЛЬНИ СЕКРЕТАРА НОВ. Л. И. БРЕЖНЕВА БАЬ ХОАМ

1969 ШЕРА 15 ДЕКАБРЕ ТІАЙИЦА КПСС ЦК ПОЛИТБЮРО СОЦАМ

«Чурчен арахьарчен политика дакъе КПСС ЦК Политбюрос чакхдаьхача практически гІулакхий хьакъехьа» КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева баьча хоамага ла а дийгІа, КПСС ЦК Пленумо соцам бу:

КПСС ЦК Политбюро гІулакхаш къобалде.

ПЯТИЛЕТКА ЧАКХЙОАЛА ШУ

ВОРХІАЗЛАГІА ХЕРЖАЧА СССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ВОРХІЛАГІА СЕССИ

1970 — белгалбаьнна шу. Априль бетта Владимир Ильич Ленин ваь 100 шу дизар белгалдоаккхаргі дерригача хьалха латтача адамаша. Пу сийлахь-доккхача денна вахавоастІача тайпара паккъабаха тІерг вайх хІаравар.

Шерла къахьегама коталонаш йоах пятилетка чакхйоалача шера чу хоташ долча советски халкъо. Ленински къахьегама вахте латтача денош ва дуккхача предприятей коллективаша рапортащ тийлар шера задаеш хана хьалха кхоачашъяра хьакъехьа. Ухе шера план хана хьалха кхоачашъяь духьа къовсам латт заводашка, фабрикашка, гІишлонашка, колхозни кхашкеи фермашкеи — коммунизм хьалъара ерригача участ[illegible]

Пятилетка чакхйоалача шера планни бюджети юкъа, дабчуи итогаш е гулбелар 16 декабре Йоккхача Кремлевски дворецe СССР Лаккхехьарча Совета депутаташ — болхлой класс, колхозни ахархой, интеллигенце йиазача бокъонагІа бола вокалаш.

Къамий Совета председатела депутата **Ю. И. ПАЛЕЦКИСА** председателал а деш ІІайолдаьар СССР Лаккхехьарча Совета Къамий Совета заседани. Цига дакъа лоаперашe хьалгІовттаьа сий деш дагалаьпар байна депутаташ Т. Д. Передерменков А. М. Теучежи.

Иштта Йоккхача Кремлевски дворене Союза Совета председатела депутата **И. В. Спиридонова** председателал а деш дийнахь 12 сахьат даьлча хьайийллар Союза Совета заседани а.

Эстара тІехьара сесси хаииачул тІехьагІа кІаяхача хана байнича депутатий Л. В. Киренскея В. Е. Чернышевен хьалгІовттарпа дагабеза сий дир гулбеннараща.

Палаташка къаьст-къаьста хиннача заседанешка ладийгІар керда хержача СССР Лаккхехьарча Совета депутатий полномочешка хьажара хьакъехьа ыча Къамий Советен Союза Советен мандатни комиссей доклалашка.

Сесси ден повестка чІоагІйир:

1. 1970 шера СССР халкъа боахам дегІабоалабара Паччахьалкхен плана хьакъехьа.
2. 1970 шера СССР Паччахьалкхен бюджета хьакъехьа а 1968 шерара СССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъяра хьакъехьа а.
3. Унахцlена лораярах долча СССР Союзен сохани республикай законодательства ЛардиЙ проекта хьакъехьа.
4. СССР Лаккхехьарча Совета Президиума указаш чІоагІдара хьакъехьа.

16 сахьат даьлча Йоккхача Кремлевски дворене цхьаьна заседани хилар СССР Лаккхехьарча Совета Союза Советей Къамий Советен.

Заседаней зала балкона тІа дукха ба хьаьший — столицаи областеи къахьегамхой вокалаш. Ложашка — кхыча мехкий дипломаташ, советски вовзол дехьарен корреспонденташ.

Гулбеннараша бозане тІайІпар новкъостий **Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Е. Шелест, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, П. Н. Демичев, Д. А. Кунаев, П. М. Машеров, В. П. Мжаванадзе, Ш. Р. Рашидов, Д. Ф. Устинов, В. В. Щербицкий, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев, Ф. Д. Кулаков, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев.**

Заседани дІайолаеннача юххье председателал деш волча СССР Лаккхехьарча Совета Союза Совета председатела **И. В. Спиридонова** хоийна дош валар 1969 шера 2 декабре венна СССР Лаккхехьарча Совета Президиума член, хьалха хиина СССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель, 1903 шера дензa КПСС член, В. И. Ленина тешаме ученики соратники хиина, СССР Гераждана тІамаш вІашагІдехкача хьинаре вакъа даьпарех цаІ, тІехваьнна воккха полководец, партийни паччахьалкхени деятель. КПСС ЦК член, Советски Союза Маршал, шозза Советски Союза Турпал, Социалистически Къахьегама Турпал К. Е. Ворошилов дагавохара хетадаь. ХьалгІовттарпа цуи сий дир депутаташи хьаьшашеи.

Цул тІехьагІа ден повестка хьалхарчен шаллагІчен пункташка хьажа йоалаелар сесси.

«1970 шера СССР халкъа боахам дегІабоалабара Паччахьалкхен плана хьакъехьа» доклад йир СССР Министрий Совета Председатела заместителa, СССР Госплана председатела депутата **Н. К. Байбакова**. (Газета 2-ча оагІо тІа кепатеха а доклад).

Депутаташа ладийгІир «1970 шера СССР Паччахьалкхен бюджета хьакъехьарчен а 1968 шерара СССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъяра хьакъехьарчен» докладага. Доклад йир СССР финансай министра депутата **В. Ф. Гарбузова** (Газета хьалгІайоагІача номер тІа кепатехаргья доклад).

Пу деаь СССР Лаккхехьарча Советен Къамий Советен цхьаьна хиина заседани чакхъяьлар.

17 декабре болх дІахо бир сесси.

(ТАСС).

Укх сурта тІа шоана гу Хутиева Роза Грозненски слюдяной фабрика болхло я. Коммунистически къахьегама сийлен цІе лелаеш я но болх бу бригада. ШІе укхази балха еча дукха ха яц я толамна кхоачашду Розас шей дехкараш. Цудукъа латт тахан цуи истола тІа социалистически яхье хьаалхара моттиг дьаккхачарга дуи йола ЦІе байракх.

А. ПОНОМАРЕВА сурт.

ШОЛЛАГІЧА МЕТОДАХ

Цхьайтта бетта 55.500 тонн «Іаьржа дошув» даьккхад шоллагІча методах Старогрозненски мехкдаьттахоша.

— Ер шу чакхдалалехьа, — аьлар «Старогрознефть» НПУ шоллагІча методий пеха вокхагІволча инженера Базилевский Александр Моисеевича, — кхы а 4500 тонн мехкдаьтта даькха хьалаи Іалашдергда оаха. ТІаккха укх шера планах лийрхІачуа 5 эзар тонн дуккхагІа хул из.

Къахьегама овсарлo пландагІа дийрхІачуа 2 процент даьккхай, хІаьта арахецача продукцеа дІабода мах 6,3 процент лохбаьб. Уж толамаш даха вІаштІехьдаьлнад керттерча дакъе новаторашеи рационализаторашеи дика къахьегарах. Цар хьинарах Ташкалински участкерча тІоакашка дІачуука шей социале йиш хилар берригa ииз № 32 йолча участка компрессорни станцеи тІадаттаргбола гІулакх вІаштІехь е доаккхаш. Из гІулакх цар вІаштІехьадьар эзар метр бІаьхача намкъа тІа 2 дюймови 100 атмосфер иии лоаш йола турбаш якарах. Фуд цу балхах хьахинар? Ташкалински участке гІулакхаш деш яннача болхлоех 8 саг кхьча участкашка балха ваха йиш йолаш мукъаваьлар. Геттара дика къахьийгар уж турбаш йохкача оператораша И. Печинске, И. Музыкина, В. Ковошко, Е. Губанова, кхычар.

А. ТИЩЕНКО.

ЯХЬЕ ХЬОКХАМ ТЕЛАШ

Гаргакхоачаш латт хьамсара баьчча В. И. Ленин ваь 100 шу дуза юбилей. Пу денна кийчо еш тха колхоза партийни организаци берриге организациешци а политически а болх тІаберзабаьб цхе шера плани тІайица социалистически декхараш хана хьалха кхоачашдара. Яхьа инициатива хьаллаьна къаьстта айденнача хьинарца къахьег коммунисташа трактористa Н. Бугаева, комбайнера В. Крапивина, слесара В. Михайлова, электрогазосварщика М. Пиятакова хьайбаш леладече А. Подосинииас иштта кхыбараша а.

Коммунисташа а беррига колхозхоша а дика къахьегаш хилар хьахьовхаш да укх шера тха колхоза коллектива «Лаьтта лелазара лакха культура йола коллектив» яха цІи лелае бокъо лькхахилар. Укх шера колхозо хІара гектара тІара чуийнар 22,1 центнер гурахь дув алат 19,4 центнер мухь 117,7 центнер коартол, иштта кхыйола юртбоахама культураш.

В. И. Ленин ваь 100 шу дизара пакъаделхаш хІаналe дика толамаш даьхад колхоза къахьегамхоша. Укх тІехьарча дикь шера даьрхІача Даьхен амбарашка колхозо дІачуеннйа 175139 центнер харжа дола кІа. Колхозо ухе шера дала дезачуз 30135 центнер дукхагІа да из. Иштта кхоачашъяь яьннай паччахьалкхенга сом, кемсаш, коартол, генараш, бьцадаараш дохкара цхе шера план.

Колхоза боахам хІара шера чІоагІдуш, дегІабоагІаш хилара даим йоакхо е коммунисташа. Цар дьпарца ваккхе шерра юкъейоалаяьй юртбоахама производства керда методаш. ТІехьарча шерашка Іабьал а хиина дІазттал хІара шера дІадувча алатий фу хувцилга, лушени елга, ахпара хьисапе лаьтта кийчдегІа, хІаьта агротехника бокъонаша дІадеххача тайпара кхоачашъю кхыйола мероприятеш. Пу гІулакхо торо хилийтай тІехьарча 15 шера колхоза ялаш тІара аздаш бола хьувкьаш кийсаша дакхбе.

Укх шера тхоай районе хьалхарчарга даьлар тхе лийб аьла. Дерриге а аьха 3179 гектар лаьтта да, планал совгІа 179 гектар хул.

Коммунисташа шоаш болх беча коллективашта юкъе кхетама болх дертІа вІаштІехьбаккхарах сиха чакхдаьлар гурахь алат, дІадера балхаш.

Иштта толамца чакхдаьхад тха колхозо укх шера де дезаш хиина кхыдола балхаш а. Вроща а комбайнаш, сеялкаш, культивтораш, мадлаш, хІа шедем йола машинаш, лущильникаш ремонт дь кийчъяь дІаеттаьй. Тракторашта ремонт яра план тІехкхоачашъеш къахьегаш ба укх денош на механизаторащ коммунисташ В. Михайлов, Н. Бугаев, П. Попов, дукха кхыбараш а.

Дика толамаш доах коммунисташа хьайбаш лелдераша А. Сянчинова, Н. Гудало, П. Локтева, иштта кхыбараша. ТІехкхоачашдаьд укх шера тІайица социалистически декхараш: паччахьалкхенга дукІ дохкара — 109,2 процент, фуаш — 106,8 процент, тха — 106,6 процент.

— Ленински къахьегама вахте латтача хьайбаш лелдерашта юкъе дика къахьегарца белгальбаьнаб доярка М. Цубера, В. Каменщева, В. Шестухина, Н. Грибенченко. Шоаш тІайица социалистически декхараш кхоачашдаь а баьнна хІана 1970-ча шера чотах болх беш ба уж.

Шерра баьржаб колхозе коммунистически къахьегама болам. Коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цІи енай 339 колхозхоша. Дукха ба царна юкъе коммунисташ.

ХІаьта колхоза шин фермат бригадаи коммунистически къахьегама коллектив яха цІи лелае бокъо яьккхай.

Из сийлен цІи яккхара къовсам тІехь - тІехьагІа шерагІа баржаш латт баьххар.

Р. [illegible],

Сунженски района «Победа» колхоза партийни секретарь.

Урус-Мартана района «Красноармейский» совхоза механизатораша социалистически декхар тІайица юбилейни шу тІакхоачаш юртбоахама техника тоаьш кийчй. Цулукъа кхашкара балхаш чакхдоаллаше а техника тоэе эттар механизатораш. Дукха балхаш даьд цар хІанзе. Иштта укх шера йиъалгІча квартале тоэе езача юртбоахама инвентара план 15 декабре тІакхоачаш 250 процента тракторий тоаяра план 100 процента кхоачашъяьй механизатораша. Царна юкъе дика болх беш белгалбаьлнаб камераш тоэеш вола слесарь Лалаев Абадл, трактористаш Т. Умарови Ш. Зелимхановн.

СУРТА ТІА: трактористаш Т. Умерови Ш. Зелимхановн трактор вІашагІйоалаш боахк.

И. Пипева сурт.

ДУКХАГІА ДІАДУВРГДА ТХЬАМКА

Укх шера 12 гектара тІа тхьамка дІаленнаар Гагарина цІерагІча колхоза коммуниста Гиладиев Кемала кулгалдеча бригадe. Цу бригада барт тайнача коллективо социалистически декхар тІайцар, хІай тІара 12 тоннал кІезигагІа доацаш дикал дикха йола тхьамка чуаца. Цхьабакъда дош тІехкхоачашдар кхаш леладераша. ХІанзе 24 тонн тхьамка дІаденна баьнаб уж Даьхена.

Белгалбаха беза шоай хьинар кхо ца деш болх а баь, лаккха хьокхамаш даьха тхьамка леладераш. Масала, Абдул-Холакова Хадижата ше леладаьча 0,25 гектара тІара план кхоачашъяьчул тІехьагІа хІы е 1400 килограмм тхьамка дехад паччахьалкхенга. ХІаьта 0,5 гектара тІа тхьамка кхедаьча Гидалиешева Зарета планал совгІа 1300 килограмм дехад паччахьалкхенга. Дика болх бир Гелимбиев Иисаре а. Ше леладаьча 0,28 гектара тІара планал совгІа 900 килограмм тхьамка кхеде варагІдаьннад цуя.

ТІадоагІача юбилейни шера тхьамка дІадув майла 35 гектарага дІакхоачие лаьрхІад бригада коллектив.

И. АЛХАЛАЕВ,
Ножай-Юрта района Гагарина цІерагІча колхоза керттера бухгалтер.

КЕРДАЧА КОТАЛОНАШКА

«Малгобекнефть» мехкдаьтта промыслови управлене предприятешта юкъе яьржача яхье хьалха латтачарех цаІ я коммунистически къахьегама сийлен цІи лелаеча кхоалагІча промысла коллектив. Дуккхаза а тийнай цуна КПСС горкомеи мехкдаьтта промыслови управленеи кврара кара тела ЦІе байракх. Уж толамаш доахача къаьстта дика къахьегарца белгальяьннай мехкдаьтта доахача цхьоалагІча бригада коллектива. Цунна керте латтачa йоккха опыт йолча мастера А. Г. Трегубова дика вІаштІехьбаьккхаб мехкдаьттахой къахьегам.

ХІара ІуйрийІа го йиш я шоаш болх беча Терски довкъашкарча скважинашка спецовкаш тІа а юхаш сиха дІауха мехкдаьттахой. Шоаш доах деза скважинашка хьожаш хул уж, нагахь мехкдаьтта оборудовани ека, е кхыдола кІоачамбоалар анйслоа сиха дІадоакха из цар. В. И. Ленин ваь бІаь шу дузача денна къахьегама совгІат кийчдара доккхий социалистически декхараш тІайинал бригада. Укх шера планал совгІа по дакхха лаьрхІад 300 эзар тонна «Іаьржа дошув». Ремонт ца еш хІара скважинага 150 дийнахьа буси болх байта лаьрхІад мехкдаьттахоша. ХІаьта хьадоаккхача мехкдаьттаген газаген дІабода мах планах лаьрхІачул 2,3 процент лохбергба. Уж декхараш толамца кхоачашдара шоай ерригача резервех бизза пайда эцаш, хьинар кхо ца деш къахьег бригада.

Дукха ха йоаццаш бурув теха а яькха, мехкдаьттахоша хьаелар № 866 йола скважина. Цхьабакъда, из боккъонца хьаза вІаштІехьдалаьзар мехкдаьттахоб, хІана аьлча, гІишлошъераша шоай ханнахьа нефтепровод йиллаццар, вІашагІъелланцар мехкдаьтта оборудовани. Из гІулакх тІехьаретта йиш йоашилта кхетадир мехкдаьттахоша. Шоай юкъарча собрано дийна а дийца шоай ониза 3 километр дІоахал дола нефтепровод йилла лаьрхІар цар. ДукхагІдолча даьнгараш вхара балхаш кулгаша кхоачашдора. Цул тІехьа тІа турбаш вІашогІа а хетта итт дийнахьа дадалехьа нефтепровод йилла баьлар уж. Скважина гонахьа жагІа а билла кийчйир майда, иштта тохкама майда а.

Уж санна дикадараш кхы дукха а карагІдийнад мехкдаьттахошта. Дуккхача хана мехкдаьтта ца луш яр № 83, Б йола скважина. Цига мехкдаьттахой йовкъостаца ремонтии балхаш лаьрхІачул дукха хьалха йистедаькар. ХІанз скважина мехкдаьтта луш я. Из ши скважина болх бе йолалийтарах дийнахьа буси мехкдаьттахоша доаккха «Іаьржа дошув» 184 тонн лаккхеннад. Цул совгІа лаьрхІа йолча режимага яхай мехкдаьтта кІеж теха цхьайола скважинаш а. Цу гІулакхо а дика дукхагІа хиийтад хьадоаккха мехкдаьтта.

Къаьнача фонде скважинашкара дукхагІа мехкдаьтта даккхара чІоагІа къовсам латтабу бригада. Цу тайпара 54 скважина я тха бригаде. Цига чакхйоах дукха геолого-технически мероприятеш. Къаьстта боккха пайда боал скважинашта кислоти обработка ярах, гІоанашка перфораци ярах. Укх шера чакхъяьхача геолого-технически мероприятеша торо хилийтай планал совгІа 310 тонн «Іаьржа дошув» даккха. Бригаде чІоагІа лоархІаш сийдеш ба операторш Охотний Иван, Актонов Иван, Костоев Султан, замерщица Микульшина Нина, Калмыкова Анна, кхыбараш. Цар шоай хьинар кхо ца деш къахьегарах хІанзалехьа толамца кхоачашдаьн шера тІайица социалистически декхараш. ХІана гІадоагІача шера чотах мехкдаьтта доаккхаш я бригада. Хьадоаккхача мехкдаьттаген газаген дІабода мах планах лаьрхІачул 4,8 процент лохбаьб, из бахьан долаш паччахьалкхенна кхоадаь 18 эзар сом, ремонт ца еш хІара скважинага болх байт 180 дийнахьа буси. Иштта къахьегаш йола мехкдаьттахой бригада тха управленерча бригадашта юкъе хьалха латтачарех цаІ я.

С. ЦЕЧОЕВ,
«Малгобекнефть» НПУ кхоалагІча промысла цхьоалагІча бригада оператор.

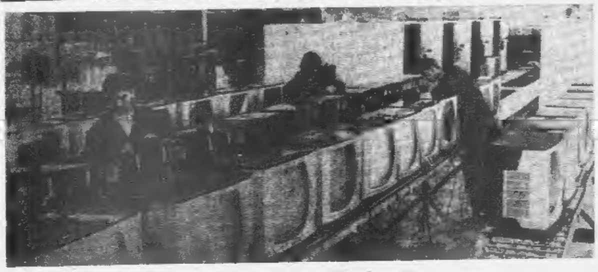

Сурта тІа: Бана - Лука яхача городерча телевизораш арахецача завода сборочни цехе. ХІанза Югославе бахача нахах хІара 15 сага телевизор кхоач.

ТАСС фотохроника.

ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

Пятилетка дийлагІча шера план хана хьалха кхоачашъяьй Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе дуккхача установкай коллективаша. Царех а И. Н. Волжина керте латтача установка коллектив. Пу гІадоагІача шера чотах арахийца мехкдаьтта продукци бІаьш тоннаш я. Иштта дика къахьег Румянцев Петр Иванович керте латтача кхоалагІча цеха технологаши, Горбатенко Константина кулгалдеча установка коллективое. Цар шера задани 10 декабре кхоачашъяьй.

У. БАГРИНЦЕВА,
тха штате йоаца корр.

* * *

Массаза санна Крекинг-заводе установкашта юкъе эгара хьалха шера задани кхоачашъяьй В. И. Кайдаш керте латтача установка технологаша. ХІанз тІадоагІача шера январь бетта тІехьарча декада чотах продукци арахецаш ба уж. Цул дукха тІехьайисац нов. Кноценко керте латтача № 15—16 йолча установка коллектива а. Мехкдаьтта сийрда продукци арахецара шера план пхьалагІча декабре кхоачашъяьй цо.

Л. ЗИНЧЕНКО,
Грозненски крекинг-завода плановни отдела экономист.

1970 ШЕРА СССР ХАЛКЪА БОАХАМ ДЕГIАБОАЛАБАРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАНА ХЬАКЪЕХЬАРА

СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТА ПРЕДСЕДАТЕЛА ЗАМЕСТИТЕЛА, СССР ГОСПЛАНА ПРЕДСЕДАТЕЛА ДЕПУТАТА

Н. К. БАЙБАКОВА ДОКЛАД

СССР Министрий Совето, аьлар докладчика, СССР Лакхехьарча Советан ер сессе хьажийта тIаяхь бархIлагIа пятилетка чакхйоаккхаш долча 1970 шера СССР халкъа боахам дегIабовлабара пачхьалкхен план.

КПСС XXIII-ча съезда Директивашка, союзни республикаши, министерстваша, ведомстваша тийнача предложенешка хьежжа а хIаьта яитта 1969 шера план кхоачашъяра лелами пятилеткаха дIадахача шерашка экономика дегIаахара итогаш терахьеш а оттаьй 1970 шера халкъа боахама план.

1969 шера план кхоачашъергхилар а теркалдеш лаьрхIача пятилетка 4 шера халкъа боахам дегIабара хьакъехьа хьалхагIа а оттаньча даннеша тешал ду, КПСС XXIII-ча съезда Директивай заданеш керттерча социальни экономически хьокхамашта толаме кхоачашъеш хилара. Потребление накопление лайда эшаш йола хьалхан доход алсамъялара темп шера юкъера лаьрхIача, дIадахача дих шера 7 процент хургья. 1966—1970 шерий Директивашка лаьрхIа хиннача 6,7—7,1 процента меттел, промышленни продукци шера юкъера лаьрхIача дукхагIа яккхара темп а яитта — 8,5 процент лакхлургья, 6—6,4 процента меттел, транспорта массе тайпай грузооборот лакхъялара темп — 6,6 процент, 6,5 процента меттел, розничи товарооборот лакхъялара темп — 8,5 процент, 7,5 процента меттел. Цу юкъа бахача нахьа хIара сага сих лоархIаш йола реальни доходаш шера юкъера лаьрхIача 5,9 процент лакхъенний, Директивашка лаьрхIа хиннача 5,3 процента меттел.

Цу шерашка товенаш производства средстваши потребление предметаши хьалара, промышленностан юрта боахаман, потребление фондаш накопление фондаш юкъера пропорцеш.

1966—1969 шерашка дIайо бетIаухаши эргайоахаш товеши хьалай халкъа боахама промышленно-производственни потенциал. Болх бе йолалургья цхьа эзари пхи бIаьи гаргга йоккха промышленни предприяти. Керттера фондаш цу юкъа 170 млрд. сом хIана лаь аьнна лакхлургья.

Промышленностe, белгалдаьккхар Н. К. Байбакова, ерригa продукци хьэрвал лакхагIча темпаех дегIаенхай электроэнергетика, машиностроени, кьаьстта а приборостроени радиоэлектроникен, химически а мехкдаьтта химически а промышленность, нешта дьач берригча а халкъа боахамера технически прогресс боккхагIча боараме белгалйоаккхаш дола доакъош. КПСС XXIII-ча съезда Директивай заданеш тIехъюлаш дегIаух халкъо леладу дукха товараш хьаду производство.

Iилманен техникален карагIдаьккхарех шерра пайда эцара, балха овсарле лакха йолча машиний системаш юкъенкхьара, технологически процессаш эргайоахаш толира, къахьегам аIаштIехьбахара ларда тIа пятилетках дIадахача шерашка производства технически боарам халкъа боахама деррнгача доакъошки лакйбенааб.

Юрта боахаме йоаккхача ерригача продукце боарам шера юкъера лаьрхIача 18 процент лакхлургба дIадахача 4 шерашка нийсбиля. Дикка тоаххача дахкье из лакйбенаб юртбоахама производствана интенсификаши яра чотах.

Материальни производство лакхъялара халкъа бахарен культурни боарам дIахо лакхбара лара хилар. Бахача нахьа реальни доходаш 25 процент совгIа лакхъенай пятилеткаш дIадахача дих шера. Къахьегамхой реальни доходаш лакхъяра керттера хьаст, дIаяхача шерашка а санна, къахьегама хьежжа мах дуккагIа телнга хилар. КIезиген юкъерех мах толаш болча болхлой категорей алапеш лакхдара йоккхий мероприятеш а дукха ахь... мероприятеш а чакхъяхар бахьан доладаь, кьаьстта а укх тIеххьарча шин шера. Болхлойн гIулакхерча нахьен бетта юкъера алапи пятилетка 4 шера 22 процент хIана лаь аьнна лакхлургда. Цу тIа а, болхлойн гIулакхерча нахьен юкъера алапи а колхозхошта къахьегамах тела мах а лакхбара КПСС XXIII-ча съезда Директивашка 1970 шера оттаь заданеш укх шере а кхачаш хургья. Бахача наха общественни фондашкара тела ахча дикка дукхагIа а хинна, укх шера 59 млрд. сомагIа дIакхьечад.

ДIахо дегIахад чуйе шенош культурни гIирсаш хьалдела. Дукха совгIа-эшашагIа боацаш 44 миллион болча советски нахата чуйе керда моттигаш кхьачай, хIаьта виштIа шоай чуйе моттигаш тоа а яй. Лакхъенний культура, просвещене, унахцIено лоракра учреждений сеть.

Цул тIехьагIа укх шера план кхочашъяра итогаш шеца йолавелар докладчик. Цо хоам бир, хаоттама хьалаш ьыттув бовшаши ставхийни хатараш долапи хилар бахьан долаш план юха нийсъяь бола промышленни производства берриге боарам дIадахача шераш нийсбича 1969 шера 7 процент лакхлургхилларах. Кхоачашъергйолаш я промышленни продукцеш реализаци яра план. Къамин доход шера 6,1 процент лакхлургья. Бахача наьха хIара сага сих лоархIеш укх шера 5 процент лакхлургья реальни доходаш.

Бахача наьха доходаш лакхьяларшен товараш дукхагIа хьадарнеш лакхлу шера 7,6 процент дукхагIа хургIолаш йола товарооборот я, хIаьта бытовой гIулакхаш делга — 17 процент. Массе меттера хьатIадоагIача ахчах чотах хьалаеь а дьаь, укх шера наха чуховша дIалургда ерригa а лаьрхIача 103 млн. квадратни метр чуйе моттиг йола шенош, е соахкарчул кIезига дукхагIа. Халкъа боахахига дIаухайтача централизованни капитальни вложеней боарам дукха совгIа-эшашагIа боацаш 5 процент лакхлургба, хIаьта керттера фондаш болх бе йолайлийтнага — 9 процент. Цхьабакъда, капитальни гIирсаш хьалдара оттаьча плана заданеш йизза кхоачашъергйолаш яц.

ГIирсаш хьалделга вогIа лийнад химически, целлюлозно-кьахата, мехкдаьтта чаихдоахачей мехкдаьттахимически, яйгача, кхачан, дулла-шурий промышленноста предприятешка а хIаьта яитта Казахски ССР-е, Узбекски ССР-е, Молдавски ССР-е, Азербайджански ССР-е, Туркменски ССР-е, Армянски ССР-е а.

Укх шера хала хинна хаоттама хьалаш, белгалдаьккхар докладчика, воча оагIорахьера IаьIкъар мехка экономика деррига доакъош дегIаахаре, цар доккха зе даь, къаьстта юрта боахама, хIаьта юртбоахама продукци, атара хьалха ялат, болмий, хьаьта доаха культураш, снелла яхара плана лоархIамаш дизза кхоачаш ца дарга а кхоачавьаь. Юрта боахамера йоаккхаш йола ерригa продукци дукха совгIа-эшашагIа йоацаш 79 млрд. сома махьа, е 1968 шерарчул 3 процент кIезигагIа хила мегаш я.

Цхьабакъда, кшта дьттув бовшача хьалашка а деррига даьккха ялат 160,5 млн. тонн, е дукха совгIа-эшашагIа доацаш пятилеткаь дIадахача 4 шера хIара шера юкъера лаьрхIача даьккхача ялата боараме а дIенхача пятилетка хIара шера юкъера лаьрхIача гулдаьча ялатал 23 процент дукхагIа а хилар. Цо кьаьста хьахьох, колхозни строй гIойлеветIа хилар, совхозаш чIоагIъялар. КПСС ЦК мартовски (1965 ш.) Пленума решенеш чакхъяхар, городо юрта тIа-тIа дукхагIа новкъостал дар бахьан долаш аIаштIехьдаьлар кхьметтел цIаккха ца хиннача тайпара хала шу хиннача 1969 шера а продукци яккхара боарам лох ца баlийта а юрта боахаме хулазенаш геттера кIезига хилийта а.

Цхьабакъда, аьлар Госплана председатель, баккъдар дувшор дукха ала доагIа, аьттув боацаш лелача укх шера а боахама гIулакхий результаташ йоккхагIа хила йиш йолаш яр, нагахьа санна цу чоалхача хьалашка министерствай ведомствай, союзни республикай Министрий Советий, промышленни предприятей, колхозий, совхозий, гIишлошъча организацей балха тIа организованности оперативности дикагIа хиннаяре, Iан кийчо дикагIа йьларе, карарча резервах бIззагIа пайда эца хиннабаларе, пачхьалкхен дисциплина чIоагIъяра теркам дукхагIа тIаахийтабаларе.

1970 шера плана тIа, йоахар дIахо Н. К. Байбакова, IалашIх КПСС XXIII-ча съезда Директивашна оттадаь лоархIамегIа дола социально-экономически декхараш кхоачашделга, дIахо хьу общественни производства структура дIахо эргайоахаш тоаяе, халкъа боахама керттера пропорцеш тоаяе, мехка оборони низ чIоагIбара тIаберзабь яиь. Плана тIа чIоагIа теркам тIабахийтаб цул ерриге разделаш ма могга дукхагIа аьлатера нийсъяра, дикала хьокхамаш лакхдара.

Технически прогресс белгалйоаккхаш дола промышленноста доакъош а хIаьта яитта хIана укх сахьаьта халкъа боахем дегIахара юкъ... темпаш сецаго дола доакъош а сихагIа дегIахадилага оттадаь. Ерригa промышленность бIарча уахачул лакхагIча темпаех дегIаьхарга машиностроени, электроэнергетика, мехкдаьттагазови, химически, мехкдаьттахимически промышленность. Юрта боахам дIахо дегIаухийта Iалашде лерхI цун материально-технически база чIоагIъяра, цунна юртбоахама техникен минеральни удобренеш дукхагIа лоаттийра, капитальни вложенеш алсамъяхара лаьтта тIа. ДIанхача шерашка а санна, дIахо дегIахкула лерхI бахача наха эша хIамаш кхачашдарва юкъерча доайбаш дувзадела дола доакъош. Транспорт дегIаахара техкаш лакхьелга а халкъа боахама цу алкъаьга дIаухайтача капитальни вложеней боарам дикха айбелга а оттадаь. ХьатIадоагIаьча шера плана тIа оттадаь Iилмен техникен дIахо дегIаккхуйлага.

1970 шера план кхоачашъяча кхамаш доход 5 процент дукхагIа хургья, хIаьта ахи шу бIарча хьайниача — парте XXIII-ча съезда Директивашка лаьрхIача 38—41 процента меттел 39 проценти 1961—1965 шерашкарчул 32 процента. Цу тайна IалашIу Директивашка лаьрхIача 30 процента меттел 32,3 проценти дIахача пятилеткерчул 19 проценти укх пхе шера дукхагIа хургIолаш йола бахача наха хIара сага сих лоархIа реальни доходаш лакхъяра оттаь КПСС XXIII-ча съезда Директиваш кхоачаш меттел, тIехкхоачаш а егIа.

Директиваш лаьрхIадар пхе шера болхлойн гIулакхерча нахьен алапи 20 процентах кIезигагIа доацаш бетта юкъера лаьрхIача колхозхой къахьегамах тела мах 35—40 процентах лакхбе. Пхи шу бIарча хьайилача болхлойн гIулакхерча нахьен юкъера алапи 25 процент хIана лаь аьнна лакхлурга, хIаьта колхозхой къахьегамах тела мах — дукха совгIа-эшашагIа боацаш 40 процент.

ЧуIе шенош хьалдарга дIайохийтача капитальни вложеней берригa боарам пачхьалкхен средствайн чуIе шенош хьалдеча кооперативе средствайн чотах 1970 шера план а тIехь лаьрхIача пхе шера оттаьча Директивай лоархIамел дукха совгIа-эшашагIа боацаш 1,5 млрд. сома лакхлургба, хIаьта городашка баха нах чуIеча шенашна Iалашбелга юкъера хьисап дича Директивай лоархIамашка дийрхIатул кIезиг-дукха лакхлургда.

1970 шера план а тIехь лаьрхIача КПСС XXIII-ча съезда Директиваш кхоачашъерсъа промышленни производство лакхъяра, транспорта, грузооборота, розничи товарооборота боарама, цхьаницалча кхача хьокхамашта. Цунца цхьана цхьаьолча хьокхамашта оттаь хинна заданеш йизза кхоачаш ца еш юсаргья. Из доагIа юрта боахама продукци яккхара, промышленни продукце дуккхача тайпанта, капитальни вложеней боарама, производственни мощностash болх бе йолалийтара.

Халкъа боахам дегIаахара итогий мах беш, белгалдаьккхар докладчика, ала доагIа, цхьай мехка экономически потенциал айира дакъе укх пхе шера керда боккха гIа боаккхаргхилар. Iалашате боаккхача лоархIаме да, халкъа бахара боарам лакхбара парте XXIII-ча съезда оттаь заданеш кхоачашъеь ца Iеш, тIехкхачаш а еогхилар.

Н. К. Байбакова из дарра дашахар халкъа боахама къаьсткъаьста доакъош дегIахар. Цо хоам бир, 1969 шера кхоачашсоргья аьнна хетачунца нийсенча промышленни продукци 6,3 процент дукхагIа хьелча плане тIа оттадь хилрах. ДукхагIа арахеца лерхI производстве средствани хьеча доакъой (группа «А»), продукци 6,1 проценти халкъо леладу товараш хьаеча доакъой (группа «Б») продукци 6,8 проценти. Халкъо леладу товараш хьаделга дукхагIа сихдар халкъа бахара боарам дIахо лакхбе лаьрдIа да. тIаьта мехка экономика дегIаккхулача голамаш латар бахьан долаш аIаштIехьа а лаьрнад.

Ерригa йоаккхаш йола электроэнерги 1970 шера 740 млрд. киловатт-сахьат дIа а кхаьча, укх шерарча боарамал 7,7 процент дукхагIа хургья. 1970 шера лоаккхаргдола мехкдаьтта планагIа 6,4 процент дукхагIа хила а 350 млн. тонн боарамга кхача а дезеш да, хIаьта из КПСС XXIII-ча съезда Директивашка лаьрхIача тайпара а ду. Хьадлоаккхаш йола газ 8 процент дукхагIа а хинна, 195,8 млрд. кубически метрага дIакхочаргья, хьабоаккха кIор — дукха совгIа-эшашагIа боаца 2 процент дукхагIа а хинна, 618 млн. тоннага дIакхочаргба.

Доккхий декхараш оттаду металлургически промышленность дIахо дегIайоалара. IаьржIача металлий дикал лакхъяра, проката, турбай, металлий кхоьчегIа дола тайпай сортамент шоръярах ун дукхагIа вратедавра. ДIахо дегIайоагIаргья сихъдаь бе... йола металлурги. ХоачагIа а санна лакхача темпах дегIаккханъя химически мехкдаьттахимически промышленность.

1970 шера аланагIа доархIаме структурни хIамаш ше лаьрхIаь машиностроени дегIа-кхьара даьшье. Машиностроение продукци хьаяра боарам 9,2 процент лакхбе а лаьрхIа, темпаш лакхагIа сулийтага оттадаьд прибораши автоматизаце средствашн арахецаре. Массе тайпа автомобилаш 80,7 эзар, е 9,6 процент дукхагIа арахеца а уж хьаяра боарам 922 эзаргa дIакхочайба а лаьрхIад. Тракторай хьайра боарам 458,4 эзарга дIа а кхочадаь, 8,8 процент лакхлургба, юртбоахама машенаш 2,1 млрд. гергача сома мехьа хьа а еь, укх шерачул 6,3 процент дукхагIа хургья.

Хьун, кахьата, хье чоахйоха промышленность дегIайоалаеча къаьстта уйла тIайохийтаргья хьун ресурсах кхоьегIа пайда эцара. ДукхагIа йоахаргья гIишлой материалаш.

Докладчика белгалдаьккхар, айген кхачани промышленность дегIайоалара 1970 шера чIоагIа уйла тIайохийташ хилар. Халкъо леладе товараш 6,8 процент дукхагIа хьаье лерхI. Яйгача промышленноста продукци 1970 шера 5,5 процент дукхагIа хьаейбя, тIаьта пхе шера — 47 процент, е Директивашка лаьрхIа хиннача кIезига дукхагIа, из юкъе хIара шера юкъера лаьрхIача 8 процент дукхагIа хургья из 1961 — 1965 шерашка хиннача 2,6 процента меттел. Кхачани промышленноста продукци 5 процент хIана хилаш аьнна дукхагIа хургья. Культурно-бытовойн болгеIен гIулакхашта лаьрхIа товараш хьаяра боарам 13,8 млрд. сомал гIеч а баьнна, 11,6 процент лакхлургба. Моттигерча промышленноста продукци дукха совгIа-эшашагIа йоаца 11 процент дукхагIа хьае лерхI.

Госплана председатела белгалдаьккхар, аланагIа лаьрхIа беде материальни лоархIамегIарга тайпай а хIаьта яитта оборудоване а ресурсаша капитальни гIирсаш хьалдаран халкъа боахама кхьча гIулахоштен маьраш кхоачашдеш хилар. Цунца цхьана 1970 шера плана тIа чакхьята оттаьй материальни ресурсах кхоьегIен дагаIеи пайда эцаре а уж дIахчийтара боараман цу ларда тIа дохдара а тIаерзаь дукха мероприятеш.

Материальни ресурсай цхьаьала тайпанаш халкъа боахам Iалашбетта кIезиг-дукха низалда хилар тераьл а деш бедал, материалаш, йоаго хIамаш кхоара тIедерзадаь гIулакхаш чакхдаьхьа дардаш министерствашa, ведомствашa, союзни республикай Министрий Советаша.

Мехка экономика дегIаккхулача уоадамбоалашагIа йола факторех цаI я, белгалдаьккхар докладчика, технически прогресс. Къахьегама овсарле лакхъяла, продукци дукхагIа хьаелтен цул дигал лакхьенеп тIа-тIе дукхатIча боараме Iилманен техникен карагIдаьккхараш производства сихагIа юкъеыхьаьро аIаштIехьдоаккхаш да.

Пятилетка дIадахача шерашка Iилма дикка доккха дакъа лаьцад мехка материальни база дегIайоалаечей оборонии низ чIоагIбечеп. Iалашате дукха Iилман тохкамаш а йий, технически разработкаш а яьй. ХIаьта цар результатех халкъа боахама пайда эц.

1970 шера плана тIа доарIаш мероприятеш оттаь керда техникен технологи карaерзаяра. Пачхьалкхен плана … керда оборудоване, приборий, материалаш керда тайпаш промышленность юкъехьоргдолаш бола 600 лоархIамегIара …, прогрессивни технологически процессаш карaерзаергйола, производствана механизаци автоматизаци … 400 совгIа задани. Цунна нийса кердача техника дахье Iалашате дукха заданеш оттаьй … министерствашо чIоагIъяьд плана тIа.

Министерствай, ведомствай, союзни республикай уйла тIерзайир докладчика технически прогресса дакъа деш дола балхаш чIоагIдеша дарг ца хилара. Кхы дIахо аьлийта йиш йолаш хIана дац общественни производства эффективность лакхъеш йола керда техникен технологи карaерзарера производствана юкъехьаярен план кхьагIйоахилга. Нешта гIулакхаш чакхдахаьа дардаш производственни оборудовании арахеца продукций сихагIа кердайоаккхила IалашIергдолаш керда хьеш йола машинаш, оборудовани, приборах, материалаш, технологически процессаш карaерзе производство сихагIа кийчъяра. Кердача техниках йола планаш кхоачашъяра хьалдара предприятейи гIишлойни кулгалхой бехкекхам лакхбе бэагIа.

Н. К. Байбакова хоам бир, 1970 шера плана тIа, дIанхача шерашка а санна, юрта боахама, цун материально-технически база дIахо чIоагIъяра, цу ларда тIа юртбоахама продукци дикка дукхагIа яккхара чIоагIа уйла тIайохийташ хилар. Плана тIа хьаьеккхад дукха ха йоацаш лаьнача колхозхой КхоалагIа Эрригсоюзни съезда чIоагIа уйла тIайохийтаа хинна дешаш.

Юрта боахама ерригa продукци яккхара боарам 1969 шера хала тарлучуца нийсбича 8,5 процент лакхлургба. Цу хакна 8,7 процент дукхагIа лакхха дезаш да ялат, болмби-бетаж — дукха совгIа-эшашагIа боацаш 8 процент, дуах — 4,3 процент, шура — 2,3 процент, фуш — 4,8 процент.

Пачхьалкхено эцача керттерча юртбоахама продуктай безалеп боарам оттабаьб КПСС ЦК Мартовски (1965 ш.) Пленумо чIоагIъяьча закупкай плана лаьда тIа, хIаьта планал совгIа эзаргьйоаш къоастаьй 1970 шера производствен боахама товарность лакхъяларен хьахулача хьалашка хьежжа.

Юртбоахама продукташ яхаран зеараш лаьрхIа тIанийцача боарамашка йиш хулийт керттерча даахье кхачан тIаьдехьаьара бахача наьхен бедаш эшара промышленностен хьашташ кхоачашде. Цхьабакъда хIаьта а дукхагIа теоко е … планаш совгIа юртбоахама продукци эцара, къаьстта дула …, цу продукцие моах … а дикагIа IалашIенрдолаш. 1970 шера юрта боахама яз лерхI 46 миллион тонн совгIа минеральни удобренеш, 1969 шерачул 10 процент дукхагIа. ТIаьхьа дIахо дукхагIа хилийта лерхI юрта боахама керттера фондаш.

Финансированее деррегача доакъошка юрта боахама нисайдоастадени объекташ чакхъяргa дIайохийтача капитальни вложеней боарам 14,7 миллиард сом хилийта лерхI, е 1969 шера кхоачашъерг лерхIача плана 10,7 процент дукхагIа. Из пхе шера бахам дегIабовлабарга дIайохийта пачхьалкхен централизованни капитальни вложенеш 7,9 миллиард сом хургья, 15 процент совгIа лакх… Ерригача чайбача юрта боахама кхача даькъате пхе шера дIайохийта пачхьалкхен централизованни вложенеш 32 миллиард сом хургья, дIадахача пхе шера ахийтаол 1,5-аза дукхагIа, хьалдоча бахьалец цу хьокхамах йола КПСС XXIII-ча съезда Директивай заданеш кIезиг-дукха кхоачаш ца еш юсаргьяле а.

1970 шера 2,4 миллиард сом совгIа дIайовзаш пачхьалкхен вложеней дикка боккха боарам дIайохийтаргба мелиоративни балхаш дегIадовлаларга. 22 процент дукхагIа е хургья уж. Цо йиш хулийтаргья 1970 шера 300 гектара тIа хий залла, 414 эзар гектар тIаьда лаьтта лоькьале, 5,9 миллион гектар худача даьпIенешка хий дилла. Дукха ха йоацаш КПСС ЦК-ай СССР Министрий Советой гIайнача социальта хьежжа Поволжье хий хулаш хьнах доккхий балхаш дIадоладе лерхI. Лаьтта малага … дайтара деча балхашта 160 миллион сом хьоакаду, е 1969 шера хинначул 17 процент дукхагIа.

Совхозаши птицефабрикаши дегIайоаларга дIайохийтагдаь 3,0 миллиард сом пачхьалкхен капитальни вложенеш. 18 процент лакх а хургья, из деш кхьна доахаи хьайкарех йоастара кьебей промышленни комплексаш хьалйоза дIадоайта лерхI 170 миллион сом гIоргa капитальни вложенеш.

1970 шера дукхагIа а хургья, керда а ярга юрте боахама машенаш оборудоване лерь. Юрта хургья: 312 эзар трактор, 136,5 эзар чухь кхузье автомобиль, 274,5 эзар тракторен прицеп, 14,3 эзар экскаватор, 10 эзар йоагIа бульдозер, 6,7 эзар скрепер, 2,1 миллиард сома мах бола юртбоахама машенаш. ДIахо а дегIайоагIаргья юрта боахама еш йола электрификаци.

Хоаш ма дарра, аьлар дIахо докладчика, укх тIеххьарча шина хьалхаьай шай хаппахьа мухь дIахьала Iалашечара халонаш, къаьстта машинаньхьа транспортай мухь кьоча а кулаш, кийсбеш мухь дIахьаьара боарам машинаньхьаен делача составаш мухь дIабохьийталга дегIаахарн. Дукха кхоачамбоххарем ае машинаньхьа транспорте шай балха тIехь а, гIулкне даизгIа даттоьи мухь кхуйхьой автомобиле пайда эцаш а.

Транспорте дерригa доакъош комплексно дегIадоаладен транспортен средствах кху а дикагIа пайда эшра лоархIаш а беш цун материально-технически база чIоагIъера лерхI плана тIа. Мухь дIахахьаьра хьакъехьара мехка хьайташ кхачачашара транспорте деррегача … грузооборот 5,8 процент лакхлургья. Транспорта хьашначлола доакъошка грузооборот лакхлургья: машинаньхьа транспорте — 3,5 процент, форда транспорте хIама ка эначаш 11 процент, трубопроводаш — 13, автомобилаш — 7,0, доалча кхи — 6 гаргга, фендарча транспорте 5 процент гаргга.

Машинаньхьа транспорт дегIаахара тIехьадусаш хилар дIадахха лерхIаш плана тIа мухь дIахкуьлга лакхдергдолаш болх беш йолча машинаньхьай маневренность товергйолаш доле балхаш де лерхI.

Дикка гIулакхаш де лерхI дIахо а форда, автомобильни, долача кхи, фендара транспорт дегIайоалаеш технически Iалашъеши.

Бувзама дакъе дIахо а дегIайоалае лерхI кабельни радиорелейни линеш, радиовещательни телевизионни станцеш, дикка балхаш де белгалдаьхад дIахо а телефонизаци радиофикаци еш, къаьстта юртарча моттиге.

Материальни производство, культура, просвещени, наьха унахцIено лорара дегIадовлара дакъье белгальбыча заданеш кхоачашъяра боккха лоархIам болаш да капитальни гIишлош хьалъяра программа толамца кхоачашъяр, аьлар дIахо Н. К. Байбакова. Белгальдыкхача планага хьежжа кьамин доволи материально-технически ресурсаши дикахьалара темпех финансироване деррига доакъой чотах капитальни вложенеш берригa боарам 1970 шера 76,5 миллиард сом оттабаь, е 1969 шера кхоачашергйолча планал совгIа 7,6 процент дукхагIа, цунца гIишлошъяча-монтажни балхий боарам 43,6 миллиард сом, е 5,4 процент дукхагIа. Цунца централизованни капитальни вложенеш 54,4 миллиард сом, е 7,8 процент дукхагIа лерхI, хIаьта гIишлошъяра-монтажни балхаш — 30,6 миллиард сом, е 4,4 процент дукхагIа.

Капитальни вложенеш боарамаш къастадечеш халкъа боахама доакъошта уж дIа-оха найсдечеш хьа СССР Министрий Совето из дар чьалхаре аргIана промышленноста, доагорe доакъош машинаньхьа транспорт, йишиньца тоьшча цхьаьола доакъош дегIадовлалараь, дIахо а юрта боахаме керттера фондаш лакхъярах, бахача наьха хьашташ кхоачашдарна юкъерах дошнеш дувзадене доакъош лакхача темпашца дегIадоаладелга Iалашдарах шоней правительствай заданеш кхоачашъяра ергйоаш чилара тIара.

Промышленноста доагоре доакъош дегIадоалаларга дIайхийта лерхI 6,0 миллиард боарам бола централизованни капитальни вложенеш, уж тул 1969 шера кхоачашъергйолча планал 22 процент дукхагIа.

Машинаш хьоеча дIайохийтача капитальни вложеней боарам 23 процент лакхбе лерхI, из деш аргIара тIехйола капитальни вложеней темпаш халийта лерхI станокаш хьоеча инструментальни промышленностен — 41 процент, совгIа тракторий юртбоахама машинаш еча — 39 процент, яйгачей кхачани промышленноста эша машинаши бытовой приборашн хьоеча 62 процент.

Яйга, кхачан, дулла-шурий, чкъьаран промышленноста бахача наха бытовой гIулакх деш йола предприятеши дегIайоалаярга дIайохийта централизованни капитальни вложенеш 24,3 процент лакхъе.

Промышленноста кхьдола аьархIамера доакъош лакхача темпашца дегIадоагIаргдолаш капитальни вложенеш дIайхийта лерхI. Химически промышленностага дIайоцийта капитальни вложенеш 16,8 процент дукхагIа хургья, целлюлозно-кьахата промышленностага дIайохийтараш — 12,5 процент.

IаьржIеи бос болеи металлурга дегIайоаларга дIайхийта къоастаю 3,3 миллиард сом совгIа боарам бола е 1969 шера карарзахьрел 200 миллион дукхагIа централизованни капитальни вложенеш.

Лакхехьа айна ма хиллара, машинаньхьа транспорта шай боахами дегIабоалабарга дикка дукхагIа капитальни вложенеш дIайдайта лерхI.

Нах чубаха коммунальни гIишлош хьалъяра дIайохийтача капитальни вложеней боарам … спроване масса а доакъошка 1969 шера кхоачашъергйолча планал дикка лакхагIа хургья. Цул совгIа нийса лаьрхIад промышленни … лоархIам бола объекташ хьалъяра … гIишлош монтажни балхий боарам хIара 4 процент нах чубаха-коммунальни гIишлошна … республикай Министрий Советаша бокъо ялар.

СССР Лакхехьарча Совета IиальагIча сессе … хьежжа унахцIено лорара дегIадовларга 1970 шера дIайохийта лерхI 665 миллион сом централизованни капитальни вложенеш, е 1969 шера хинначул 23 процент. Просвещенеи культурлен … капитальни вложенеш 1969 шера хиннача боарамал нийсбича дикка дукхагIа хургья.

1970 шера финансировани доакъой централизованни чотах капитальни вложенеш боккха боарам кхоачашбе безаш ба. Из къоастабаьб 11,5 миллиард сом лакхара, цунца гIишлош-монтажни балхий боарам 7 миллиард сом а боаца.

ГIишлош еча организацеши заказчикий берригa низ тIабахийта хила беза, белгалдаьккхар докладчика, агIара хьалха дукхагIа йоацаш плана тIа лаьрхIа производственни мощностash болх бе йолалийтара. Цунца бе беза капитальни гIишлош хьалъяра юкъенача ерригача организаци бола балха мах. Шоай деши хьалъеш йола керда гIишлош махула кIезигагIа е еза СССР министерствай, ведомствашa, союзни республикай Министрий Советаша, керда гIишлош хьалъеча хилар арголаш объекташ мара хьал а ца еш.

1970 шера гIишлош-монтажни организацеш планаре а экономически стимулировани кердача система тIа йоахаргья. ГIишлош чоалхача реформа хулийтаргa гIишлош еш йола производства резервах бIззагIа пайда эзарах капитальни вложеней эффективность лакхъяран ала дика хьалаш.

Госплана председатель хоам бир, лакхъе лерхIача мехка кьамин доходо 1970 шера плана йиш хулийт дIахо а советски наьха бахара хьал лакхъе, шийла. Халкъа бахара боарам дIахо гIехха хьокхам шоша бола реальни доходаш бахача наьха цхьан сага сих лоархIаш 5 процент совгIа лакхъе лерхI.

Болхлойн гIулакхерча нахьен 1970 шера 2,3 миллион саг дукхагIа а вергига 90 миллион саг а хургья. Болхлоштен гIулакхерча нахьи доагIа алапи юкъера лаьрхIача 1970 шера 3 процент гергга лакхде лерхI, колхозхошта чаийге хьахьегамах долагIа … 6,5 процент. … дийт деррига хьайниача пхе шера Директивай цу лоархIамерча хьокхамех йола кьапен тIехкхоачашъе. Ерригa пачхьа а лоархIаш болхлоштен гIулакхерча нахьен бетта юкъера доагIа алапи 121 сом хургья.

1970 шера 63 миллиард сомах тIеххургъйола, 1968 шера хиннарел цхьаь ахазза дукхагIа хургъйола потребление общественни фондашкара Директивай задачи тIехкхоачашъергья.

Плана тIа цхьадолча кхачан торарий наьхаш Дальни Востоке тоаде лерхI. Из гIуликн таро, хIаьта Дальни Востоке нах чубаха шенош дукхагIа хьалдаро, укх шера Малхбоалеи СибарегIен районашка алапена IлатоIа коэффициентеш юкъеюоалаяро гIо дергда къахьегама ресурсай баланс къаьстта лоазхьале йолча цу районашка кадраш чIоагIъяра.

1970 шерарча плана тIа боккха терпам тIабохийт торговлени, общественни кхачен дIахо лакхбара, бахача наха бытовой гIулакх дара.

ДикагIа хургда советски наьха фусамаш хилара хьал. 1970 шера хьалдаь дукха нах чуховшабе лерхI финансироване деррегача доакъой чотах ерригаш а 116,3 миллиард квадратни метр хулача, е 1969 шера хургдолчарел 18 процент дукхагIа долча шенош. Из деш пачхьалкхен капитальни вложеней чотах хьалдаь дукха нах чуховшабе лерхI ерригa а 88,5 миллион квадратни метр хулача, е укх шерачул 5 процент дукхагIа долча шенош.

Нах чубаха шенош хьалдеча кооперативай чотах хьалде лерхI ерригa а 9,5 миллион квадратни метр хул нах чубаха шенош, е 1969 шерачул 47,7 процент дукхагIа. Бахача наьха средствай чотах хьалде лерхI 38 млн квадратни метр совгIа е 22 процент дукхагIа нах чубаха шенош.

Финансироване деррегача доакъой чотах пхе шера хьалдергья ерригa а 520 миллион квадратни метр … шенош. … юкъера лаьрхIача 1970 шера сага сих 10,9 квадратни метр шенош кхочаргья.

1970 шера алани дIахо а дегIадовла лерхI просвещени, культура, унахцIено лорара.

Школаш кхуьйхьа … пачхьалкхен учрежденешка берашна 5 миллион саг хургья, пятилетка дIадахача дих шера юкъера лаьрхIача шера 380 эзар саг дукхагIа хиннача метта 445 эзар саг дукхагIа а хургья. Юкъера образоване школашка 1970—71 дешара шера дешаш долча бераш ерригa 48,4 миллион саг хургья, IX—X—XI классашка дешаш хургa 4,9 миллион саг. … дийнахьара школашкен группашкa деша берригa нах 5 миллион саг хургья, из шера шоазза дукхагIа а хургья, … КПСС XXIII-ча съезда Директивашка лаьрхIара да.

Лакхара дешара заведенешка дешаш лерхI берригаш а 901 эзар саг студентии, царна дийнахьа дешаш 463 эзар саг а волаш. Юкъерча специальни дешара заведенешка дIаэцаргболаш дешарехой 1,4 миллион гаргга саг хургья, царна дийнахьа дешаш 665 эзар саг а хургволаш.

1970 шера лакхара заведенешкара дийша арахецаргья лакхара образоване йола 603 эзар специалисти юкъера специальни образоване йола цхьа миллион совгIа специалисти. Пхе шера 7 миллион специалист арахецара йола КПСС XXIII-ча съезда Директиваш кхоачашъергья.

Профессионально-технически дешара заведенешка дIахо а дукхагIа квалифицированни болхлой кийча лерхI. Цу дешара заведенешка кийчаргба … миллион квалифицированни нах, 1,8 миллион саг деша хьа а эзаргa, из а яитта КПСС XXIII съезда Директивашка лаьрхIад да.

Дика шорлургья цхьаьра чоалхе йолча профессех квалифицированни болхлой кийчбеча а цхьана дийна йолча юкъера образоване лоча профессионально-технически училищей сеть. Цо гIо доргда болхлой классо профессионально-технически боарам лакхбарe. ХьатIадоагIаьча шера профессионально-технически дешара заведеней сеть 130 эзар совгIа дешара моттиг дукхагIа хургйолаш шорье лерхI.

Плана тIа дIахо а дегIайоалае лерхI образоване культура материальни база, из деш юртарча моттиге дукхагIа дегIайоалае лерхI культура учрежденей сеть.

УнахцIено лорара дакъе 1970 шера больницера меттиги 2674 эзаргa кхачийта лерхI, хIаьта аьлча Директиваш оттабаьча боарамга кхачаш. 10 эзар сага лоархIаш 1965 шера 96 менги хиннача метта 1970 шера 109,7 менги хургья.

Медицински промышленноста продукци 1970 шера 12 процент дукхагIа яккха лерхI. БIарча хьайнача медицински промышленноста продукци 69 процент дукхагIа хургья, из куц Директивашка лаьрхIача заданел тIех.

Н. К. Байбакова белгалдаьккхар 1970 шера планах мехка малхбоалера районашера Iальмаге дукха дола Iалами рувашна лакхача темпашца карадерзадела дIахо хьоргхилар. Укхаза мехкадаьтта 27 процент гаргга, газ — 17 процент, болат лоаладер — 22 процент, гаичоза яккар 27 процент, алюминий лакхъэ — 10 процент, целлюлоза арахе 18 процент, кахьат — 21 процент лакхлургда.

Арахьара торговли дукхагIа чекхашлаш экономически гIулакхаш лелалара къамела формаши дегIайоалаярах дувзаш, докладчика хоам бир, социалистически содружества мехкаши лелалеш дола экономически гIулакхашт кхоачаш ду … мехкашера, агIара хьалха Экономически аIашх новкъостал даре Совета членаш долча мехкашкаре дадола. СССР производственни, Iилма-техническии, боахама бувзамаш массе а оагIорашке дегIадовлаярa йола чIоагIа программа кьойсетеча.

ХьатIадоагIа шу, аьлар шеххчааш Н. К. Байбакова, из да деррегача советски халкъо берригача прогрессивни нахех В. И. Ленин ваь 100 шу дизар белгалдоаккхаргдола шу. Коммунизма материально-технически база йолача лоархIаме некь а чиана дIаоттаргйоча бархIагIча пхе шера плана заданеш толамца кхоачаш а тIехкхоачаш а еогалара йола тешам ба-хIана вай мехка творчески чIоагIа лакхбалар.

РЕСПУБЛИКА ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПЛАНОВО-БЮДЖЕТНИ КОМИССЕ ЗАСЕДАНИ

18 декабре Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета планово-бюджетни комиссе заседани хилар. Цу комиссе балха юкъедакъа лоацаш хилар республика Лакхехьарча Совета Президиума председатель нов. Алмазов, Президиума секретарь нов. Силошин, Лакхехьарча Совета массаарча комиссий председателаш, министраш, республикански управленей кулгалхой.

Заседание ла а дийгIар, йийца а йийнар республика Госплана председатела нов. Брыксина 1970 шера Нохч-ГIалгIай АССР халкъа боахам дегIабоалабара пачхьалкхен плана проектах аьча докладагеи финансий министра нов. Гуреева 1968 шерара Нохч-ГIалгIай АССР пачхьалкхен бюджет кхоачашъярах а 1970 шерарча пачхьалкхен бюджета проектах а аьча докладагеи. Докладех дьаьа преташ къамьлаш дир н. н. Синельникова — республика Лакхехьарча Совета мандатни комиссе председатель, Дзортова — моттигерча промышленноста министра, Сухорукова — торговлени общественни кхачани массаарча комиссе председатела, Сухова — республика Министрий Совета председатела заместитела, Авдеева — кагархошна долча гIулакхий массаарча комиссе председатела, Пожидаева — планово-бюджетни комиссе председатела.

Заседанеца юкъе дакъа лоацаш хиннараша докладех замечанеш а йир, предложенеш а йоалайир. Министрий Совето оттаь 1970 шера республика халкъа боахам дегIабоалабара пачхьалкхен планей бюджетей проекташ нога-дир, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета хургйолча аргIанарча сессе чIоагIъергйолаш уж юкъейоаланрах соцам а бир.

ЛАЬТТАН ЧЕНАШ— ВАЙ ГАНЗАШ

1969 шеран октябре СССР Министрий Советан сацам баьб Нохч-ГӀалгӀайн АССР мехкдаьтта доьхна промышленность кӀахо дегӀайоллийна хьаьжна.

Мехкдаьтта промышленность дегӀаяхара боьрам къахьетта чӀогӀа дакхбаьлла укх тӀехьарчу 10—12 шера, кӀоргачу мезозойски тӀоьнашта толаме геолого-технически балхаш дар бахьана долуш республикин цхьайолчу районашкахь, эггара хьалха Шолжен Тийркен довкъашкахь ГӀалла, тӀех дика мелови мехкдаьтта доьлла моттигаш хьаьлла аӀаштӀехьдаьлначу хана. Хийттачуьнна а боккхачу хила ца толам. Нагахь санна 60 шерашкахь юкъехь хьаьнна хилла Нохч-ГӀалгӀайчоь шера 2—2,5 миллион тонн мехкдаьттан дукха совгӀа баьхнашагӀа йоьхна 200 миллион кубометр газен йоаккхаш хиннахь, укх 1969 шера йоаккхаргья 18,5 миллион тонн мехкдаьттан 3,7 миллиард кубометр попутни газах, вешта аьлча мехкдаьтта 8-зза газ 18-зза дукхагӀа йоьх.

ХьалгӀадоагӀачу 1970 шера вай мехкдаьтта индустри дӀахьаьккхахь керда тӀа боаккхаргба: доаккхаш дола мехкдаьтта 20 миллион тоннага дӀакхочуьйта, хӀаьта попутни газ — 5 миллиард гаргга кубометрига.

Вай мехкдаьттахоша доаӀеш цу толамех ӀалашьмегӀа тӀогӀа доккхал ду республика беррига къайхьегайхоша. Уж — партийни организацеш кулгалла Ӏалашьмето хилачех толлхиенчех геологически хьалашка лаьттан ченаш тӀаргӀертта тийхкача, кӀоаргеи тӀехкӀоаргеи мехкдаьтта скважинаш яьхача болхлой, инженерно-технически болхлой, гӀулакхерчи наьха, буруй деттарий, геологий, эксплуатационикий доккхача эскаро са ца кходеш къахьегарах къаьнийнар.

Мехкдаьтта дукха долл вай республике. Геологашна лаьрхӀечох, Нохч-ГӀалгӀайчоьне а цуьца оагӀув болеш йоаьча Дагестана, ХӀирий, Черсий-Балкхарой цхьайолча районашка а долла мехкдаьтта дукха совгӀа-ашмагӀа доаьш цийна миллиард тонн лургдолаш да. Кетар бокъонца мехкдаьтта хьалдоаккхарца кхоачаш хилийтара беррига мехкдаьтта лохараша — буруй деттараша, геологаша, Ӏилман болхлоша чӀоагӀа къахьега деза. Мехкдаьтта лохаш ду геологически балхаш шердарга бодача ноккъа гӀолла дӀахьахашикахь керда гӀа бахха, мехкдаьтта керда ганзаш хьаолла, уж советски сагага отталлаш.

СССР Министрий Советан тӀаькъача соцамца Советски правительства Нохч-ГӀалгӀайчен мехкдаьттахошта цӀенхаштта новкъостал ду (цу дешаьра материальни а) республика мехкдаьтта довха промышленность дӀахо айела аӀаштӀехьдаьнаьра. Соцам тӀа лаьрхӀад Ӏалашдеш деррига доаккхаш дола мехкдаьтта 1975 шера 25 миллион тоннага дӀахоачадента, мехкдаьттаца йоаха газ — 8 миллиард кубометрга дӀахоачаденга.

Буруй тохара балхах ала а доагӀаш оал — мехкдаьтта бохьаи долеш лоаттабеча къовсама хьалхара юхьит. Буруй тохар, къаьстта а тохама — из мехкдаьтта промышленность кхоаниара ди да. Цунах тийша да мехкдаьтта керда тӀоьнаш шоай ханнахье карадерзаделган аьйла зий доладелган, советски правительства соцам толамо кхоачашбаьлга.

Укх гаргарча шерашка малагӀча лоттамгахьа гӀоергда Нохч-ГӀалгӀай чура геолого-тохкамо балхаш?

Эггара хьалхарча аргӀашна дикхар оттаду Старогрозненски, Брагунски, Октябрьски, Серноводски майданашкара тӀерча мела тӀоьнашта сихагӀа промышленни разработка йоаьие а хӀаьта иштта цу тӀоьнашта Правобережни, Ястребини, Гудермесски, Заками майданашка а кӀалхарча мела тӀоьнашта Хаян-Кертен Ахловой майданашка а мела мехкдаьттен гази хургда ха а.

Шерра доаржадеча дергдац Эльдаровскии Бенойскии майданашкарча кӀалхарча мела тӀоьнашка а МалгӀобика. Хаян-Керта, Наьсаре-Яндаре майданашкарча юрски тӀоьнашка а мал мехкдаьттен газ долла хьожаш ду балхаш. Укх гаргарча хана ноамашнахьа гӀоргба вай мехкдаьтта лохараш — ЛаьтгагӀа кестта йиха йоадергьа мезозойски мехкдаьтта дала меташ йола скважина.

Геолого-тохкама балхаш шердара доькъе керда лоттам ба довхачоьна кертча берашкен Тийркен Шолжен довкъай босошкен буруйдеттараш скважинаш яхар.

ХӀаьта, юххера а, вай кхоане — мезозойски тӀоьнийн деррига сомал — тӀерчен кӀалхарчен мела, хьалхарча юрски тӀоьнийн триасен соьмал мелд хьажар дукха тохкама буруй детташ 5—6—7 эзар метр кӀоарга скважинаш йоахнига сихагӀа дӀадоладар.

Мехкдаьтта лохаш эзел боккха болх бара буруйтохара къахьетам йоза дукхагӀа ансамбаккхалза баргбеш хӀана шера 170—180 эзар метр тохаш дола буруй лоньен чӀоагӀача тӀоанех 350—400 эзар метр шере толама баргбеш Нохч-ГӀалгӀайчен буруй деттараш. Буруй деттача становий парк 140—150-нега дӀакхочене йоа, кӀаьта цу гӀулакха профессионально-технически училищайн «Грознефть» дешара-курсной комбинатен системага гӀолла болхлой кийчбара чотах санна, иштта мехкарча кхача мехкдаьтта районашкара болхлойн специалисташ юкъесоара чотах а буруй деттарий керда кадраш юкъесоа эзаргьа.

ХоадамбоалашагӀа яркх цаӀ а хинна дӀаоттташ латт кадрий проблема. Кхоачашъе йиш йолеш йий из? Я. Городашка Грозне, МалгӀабике, мехкдаьтта кхача районашка 100 эзар квадратни метр чуӀе моттиг йола керда цӀенош хьалдара кхача хьахен мехкдаьттахошта СССР Министрий Совета соцамагӀа. Цул совгӀа, мехкдаьттахой берашта дукха школаш хьалйоган, город МалгӀабикен Старопромысловски районей хьалдагӀарда культурен техникан Шенош. Советски правительства соцамагӀа город Грозне юкъе хьалъе лаьрхӀад чӀоагӀа лоархӀаме культурно-технически объект — шоко йоаццаш Нохч-ГӀалгӀайчен столица хозьергӀонаш дола 1200 моттига лаьрхӀа техника цӀа.

СССР Министрий Совета соцамга хьежжа Ӏалашьмете дукха балхеш де дезаш я газовни мехкдаьтта доахачен промышленность министерства гӀишлошъяра органиэацеш а кӀаьта иштта СССР промышленни гӀишлошъяра министерств а — мехкдаьтта доьлла моттигаш кийчъяра, мехкдаьттен газ гулдергдола мехкдаьтта-газови коммуникацеш а газ чакхйоаха объекташ а хьалъяра. Белгала аьлча, «Грозгазстрой» трест декхарийла я хьатӀадасагӀача шерре а дена мехкдаьтта доахачен газови промышленность гӀулакхца капвложенеех 2-зза — 2,5-зза дукхагӀа найда зиа, дӀаьта гӀишлошъяра баьл шерье, мехкдаьттахошта чуӀе цӀенош, школаш, кхьг йола культурно-бытовой объекташ хьалъе езаш йола «Чечингипромстрой» объединени — 1970—1975 шерашка 120 миллион сом гаргарча ачних лайда зиа. Шийна нивошцен средствашцен тоьал дукха гӀишлой балхаш де дезаш я «Грознефть» объединеш.

Промышленни хьийолен объекташ шоай ханнахьа хьаьлъа йоахнига проектно-сметни документаци сихагӀа кийчъяь еккхарах тийша хурда. Проектни организацеш — «Чечингражданпроект» а проектирование комплексни отдел а, архитектура органаши Нохч-ГӀалгӀай АССР Министрий Совета капитальни гӀишлошъяра управления (УКС) декхарийла я мехкдаьттахошта эшаш йола документаци шийн хенахьех доаккхача технически боархами кийчъяь еккха. Тар ма лу сихагӀа правительства соцамагӀа хьалъе лаьрхӀа керда объекташ хьалъяра лаьттан участкаш хьакъоастае езаш я республика юрга боалама Министерствой Грозненски горисполкоми.

Лоацца аьлча, 1970—1971 шерашка Нохч-ГӀалгӀай АССР мехкдаьтта доаха промышленность кӀахо дегӀайоаллийра де дезарий хьакъельде СССР Министрий Совета соцам кхоачашбар Ӏалашьмете боаккхача паччахьалкхей лоархӀаме гӀуллакх.

Шеко яц, промышленность кертера дакъа дегӀадоаллаеча керда йоккхий рубежаш йхара республика мехкдаьттахоша доала кӀама дергкхиара. Цуьна йола тешам — ше шера план а пятилетка канал хьалха кхоачешъярам В. И. Ленина ваь 100 шу кхоаргдола сийнея тӀаьйна социалистически декхараш а толаме кхоачешдар.

Дукха да йоацаш йоккха производственни котала лыхаай Нохч-ГӀалгӀайчен мехкдаьттахоша — 12 декабре кхоачашъяьй вер мехкдаьтта даккхара шера план. Шу чаккхале юхедисача денош кхы а дукха миллион тонн мехкдаьтта йоаккхаргья.

Мехкдаьтта сихагӀча темпаех доах 1968 шерашца вийсанча мехкдаьтта 40 процент дукхагӀа даьккхача Октябрьски, 29 процент дукхагӀа даьккхача Старопромысловски районашкен 24 процент дукхагӀа даьккхача «Горскнефть». Мехкдаьтта даккхара яьъ лелерашта юкъе хьалла латт мастераши «Старогрознефтерча» М. В. Магомадовен М. И. Твердохлебовен, «Малгобекнефтерча» М. В. Торе, Д. П. Бычкова, И. И. Зарудиева, «Октябрьнефтерча» А. Л. Аванева кулгалду бригадаш.

Республика мехкдаьттахой къахьегама оасарле 18,3 процент лакхъенкай, хӀаьта мехкдаьтта даккхарга дӀабода мах лохбара чотах 3 миллион сом совгӀа ахча кходаьд.

Белгалдаккха доагӀа, вай республике 4 шера даьккха мехкдаьтта 2,2-зза дукхагӀа янина хилар. Укх деношка хӀара денаен бийсанен 54 эзар тонн мехкдаьтта йоахих лаьттан ченашкара.

ХӀаьта де мел дезар дой, даь а дий, мехкдаьттен газа даккхара лакха боарам лох ца болийтилга Ӏалашдара? Дьадац. «Грознефть» объединене промыслашка, буруй деттача конторашка, кхача производствени звеньяшка хӀана а дукха а найда эшаза йиса резерваш торонаш. Цу резервах керттерьар — буруйтохилга тӀехьадисар дӀадаккхар. Къаьстта сатем боаду буруй тохара гӀулахкашка эттача хьало, хӀана аьлча дӀадахача пятилетка шерех цхьанна а шера кхоачашъяьац буруй тохара план.

ДӀадахача 3 шера буруй тохаре даькъе тӀадиса декхар — 96,8 эзар метр. ГӀулаккхаш тоалуш дац укх 1969 шера а: лоаман тӀоанашка буруй ца тохаш йиса метраш 50 эзар совгӀа я.

Мел наьха да из ве? Нагахьа санна юкъерча кӀоаргала 4 эзар метр йола цхьа скважина хьанийназа, тӀехха 40 гаргга верла скважине ца йоаллаш йиса хул мехкдаьттахой. Буруй тохача хьалхагӀа а санна дукха хул аварош йолеш болх сеца латтен моттигаш, къахьегамен технологически дисциплина телхаш моттигаш а найслу, буруй тохара инструмент, реагенташ, скважинашка Ӏочуйттаю турбаш, тампонажни цемент хеннахье дьа ца кхоачаш дукхаза баьгӀаб буруйдеттараш.

Буруй деттачи предприятей кулгалхой, партийни профсоюзни организацеш, Ӏалашон органаш декхарийла я уж доккхий кхоачаьбоеш дӀадаха а буруй тохара балхаш оьлангара деза тоаделга Ӏалашде я, керда мехкдаьтта ганзаш лохилгеи карергадаьлгеи сихда.

Иштта газ чакхйоаха объекташ сихха хьалъюза а ирггьац йоаккхаш йола газ еррига а хьалацара а чакхъяхеи йоаглераштеи дӀакхийтара а.

СССР Министрий Совета соцам кӀаьхха юха хьоа а баь, ала деза, кӀоаргеи тӀехкӀоаргеи скважинаш йоахача хана дукхала нийслу йоккхий хьалонаш эшаврашй мехкдаьтта лехараьйта Советски правительства цӀенаьштта новкъостал деш хилар. «Красный молот» заводе хьалъе йолаеш а мапнфольдеш тея превентераш, колонни кертилгеш, 700 атмосфера давленеца лаьрхӀа фонтанни арматура арахецарехьа йоккхий сехаш, тӀехкха цар торо кулийтаргья чоалла мехкдаьтта горизонтеш вахтоина эксплуатаце дӀатоха.

Карабулакски поселке укх гаргарча хана эксплуатаце дӀалургья буруй тохача эша реагенташ арадеша завод.

Кервача 1970 шера чу, ленинский юбилей шера чу болаш, боахаший кулгалхой, мехкдаьтта предприятей партийни, комсомольски, профсоюзни организацеш декхарийла я производстви еррига резерваш хьагучаяха а вай республика мехкдаьтта индустри дӀахо айара беррига низами средстваши тӀаерзае а.

П. ТОНКОНОГОВ,
КПСС обкома мехкдаьттаи химически промышленность отделай заведующи.

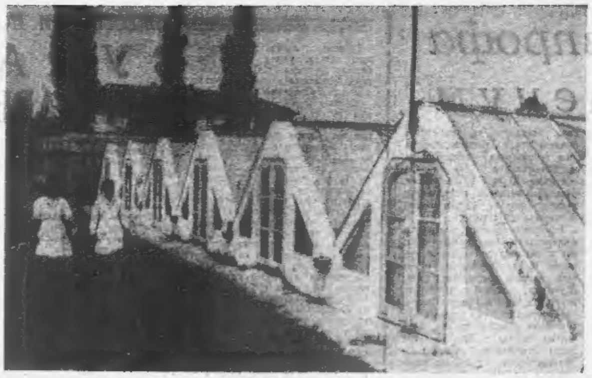

Болгари. Селекцехи агротехника кхьдола реферм хьейстадарш дукха балхаш ду Пловдиверча «Марица» яхача бьылдларий культурай институте. Цига хьадаьд помидорийн сиббаьйн дукха дика сорташ. Пловдивски институто новкъостала ду дикагӀа хьувкъам дола фу кийчде, бьылдлиарш ахедеча машинех дикагӀа найда эщийтара, хьаш дехка лаьттан дукхагӀа хилийтара, искусствени удобренеех биаза найда эщийтара.

С. КУЛИШОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

БАХАЧА НАЬХА ЕРРИГСОЮЗНИ ПЕРЕПИСЬ

Классе дешаш масса саг ца хара беррига дешархой дукхьал Ӏодагарбе мара белац. ХӀаьта дукхаза аӀаштӀаьрдаьча доаккхийча цӀеношца, городе, районе а беррига мехка мел них бах ха дукха халагӀа да.

Беррига мехка мел нах бах ховрган бахача наьха перепись яра наькъаца мара. Вай мехка эггара тӀехьагӀа бахача наьха Ерригсоюзни перепись бир 1959 шера. Бахача наьха аргӀанара Ерригсоюзни перепись дӀайолалургья 1970 шера 15 январе.

Советски Союзе бахача наьха дукхала юкъе цу хана чуьхь мел доаккхий хувцамаш хиннад ховрга къаьмелтел 1959 шера дена 1960 шера январе кхачачала Советски мехкара нах 30 миллион саг, вешта аьлча цхьана лаьрхӀача Швеце, Норвеге, Финланде баха нах массел дукхагӀа диина хилар а. Вай мехка баха нах хӀара шера кхо миллион совгӀа саг дукхагӀа хул.

Вай социалистически Даьхене бахача наьха дукхалла цар состава йола дешаш сенна эшаш я?

Бахача наьха дукхалах, цар составах, мехка территоре тӀа уж дӀайийсбаларах йола даннеш ц хьалкъ боахам дегӀадахара планировани йийса яра, халкъа материальни культурни хьаь-торо тоаяра.

Моха бӀарчи хьийнача 1970 шера бахача наьха перепись чакхъяккхара беча баьха юкъе даьха лоаман хургба 800 эзар гаргга счетчик, инструктор-контролер, перепись еш йола яхы тайпа болхлой. Счетчикаша шоай болх дӀаболабергба 1970 шера 15 январе Ӏуйранна 8 сахьат даьлча, хӀаьта шоай участке баха беррига нах 8 дийнахь хьатӀаязбаь бола я безв уж.

11—18 хаттар тӀадолча переписной листа тӀа дӀаязвергва хӀара саг. Перепись еча хана хӀара сагагара сведенеш эзргья хана, къамен, образование, болх беча моттиг, лунна карарча гӀулакха, кхьдарий хьахьъеча. Цул совгӀа, 10 хаттар тӀа счетчика дешархошта дӀаязъергья уж деша багӀача школа цӀи а.

Перепись еча дала хьахка саг юкъе лита йиш яц счетчика.

Бахача наьха перепись нийсен шийн хана чакхъяккхара гӀулакха счетчикашта дошха новкъостал де йиш болаш ба вай республике вейланкара дешархой. Цу тӀулакха даьлта-новкъостен гаргарча нахан хӀанзе а дела дуьце дезе цар бахача наьха перепись маца дӀайолалу а сендуьхь да а. Перепись еча хана, нагахьа санна эша, счетчиках дӀадала деза цӀеношка масса дезал бах а уж цӀагӀа дикагӀа мича хана нийслургба а, дезалех е гаргарча нах масса саг командировке е кхача гӀулакхашта хаха цӀагӀа воацаш ва.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Статистически управлени.

Колхозхой съезда делегаташа дуьц

«КОЛХОЗО ДАЬД ТХО ДӀАЬХИЙ»

Ломалиев Ӏаьла цӀаварга хьежаш бар Шаьла района Майртуп яхача лоаман юртара колхахой. Шийн юрта КПСС XX-ча партсъезда цӀерагӀча колхозе цӀакхаьчар Ӏаьла. Дукха дар хаттараш, массанена цу сахьате шеи дала хала дар. Иштта дувцарах гӀулакх хургдацар. Цудуьа нах собране аӀашагӀтеза ше эийцар, шийна бӀаргзлайнар, эггара даргдоацаш хер чу диэжар ма дарра дуьцц лаьрхӀар цо. Цхьабакъа, сатоьаллацар колхозхошка. Къаьстта сагота бар Ӏаьла звенонара механизаторашна. Сатецар цар беррига колхозхой аӀашагӀа а кхийтта маларра дувцарга хьежа...

Иштта дӀадоладу шийн къамал Ӏаьлас.

— Дика тӀаийнар Москвае съезда делегаташ, столице дикагӀа йолча «Россия» гостинице хар тхо Ӏеш, съезд хилар съездий Кремлевски Дворецe, дукхача предприятей болхлой болча лоашалгӀе ихар. Цхьан дешаца аьлча, гетара дика тӀаийнар тхо. Даже д са дуьпа воллар ахы за.

— Съезд хиладехьа дукха хьалла аӀашагӀъеллар колхоза Хьекхамо Устав кийчдергдола Комисси. Цо отталь проект юцача дукхача колхозий къахьегам хоша йакъа лаьцар, дукхача цхьаьна хувцамаш де, цхьайола пункташ эргаьа, доацаш дар тӀатоха кхаш предложенеш яьр. Из бахьан долаш лоацнача хана болх баь лаьар съезд, колхозни вахара лоархӀаме дешаш тохкар. ХӀаьта уж дешаш барт болаш эийцар делегаташа. Хетаргагьа ягина дешаш дац съездо денна баьча балхах, хӀана аьлча из маларра эийцар газеташа, хӀаьта уж ца дешаш вай нагахьа сас а вац. ПайдегӀа а дикагӀа а хургда съездах сайна хетар аз дийцача.

Съездо итогаш яр Ленински кооперативни план практике кхоачашъера, дӀаьта вайна — колхозхошта программа а хар коммунизм хьалтеча керда котапенаш яхара. Цул совгӀа съездо тӀаийцар колхоза Хьекхамо Устав, «Колхозий советаш аӀашагӀйохкарахи», «Колхозий членашта социальни страхование арахи» дола соцамаш дир.

ДӀахо делегата дийцар ше кулгалдеча звено, колхозе, шоай юрта хиннача хувцамех. Цу хьакъехьа дуьца дукха дар Ӏаьлий.

1957-ча шера дена цу колхоза хьажкӀаш ахеча механизировании звено болх бе лелавейна Ӏаьла, хӀаьта 1964-ча шера дена дуьна кулгалдеш а ва из. Цудуьа дика довза хьалха латтача механизатора звено а боахаме а хинна хувцамаш. ХӀаьта уж укх тайпара да. ХьалхагӀа шийн тӀехьара цу. 150 гектара тӀа дӀайийначча хьажкӀийн хӀара гектара тӀара 28 центнер ӀубатӀаьхьа хьажкӀаш яха езар звено механизаторий кланагӀа. Цхьабакъа, хаоттама хьалаш ахтур боацаш хиннадзале а, механизаторий торо хилар гектара хьувкъам 38 центнерга дӀахоачабе. Иншта карагӀдьннад цар районе эггара дикагӀа хьажкӀаш хьувкъе? ХьажкӀаш дӀаера лаьтта хьалъоветадешие а из яьар, кертера оахам дешие а хӀара гектара тӀа кхоккха центнер суперфосфат теса. ДӀахо дола яздача хана а, агротехника бокъонаша да йа декхара еррига мероприятеш йиза кхоачашйир. ХӀаьта керттердар дӀадахача шера шекара свекла хиннача кхай тӀа хьажкӀаш ер дар. Из а хьажкӀашта эггара вахтур боллашагӀа йола предшественник. Белгалде дий, хьала из сапа лайда хьувкъам цӀаккха а ихбаь ца хилар. Цу гӀуллакхо воаьх лаьтта леладара культура мел лакхъенкай.

Цу тайпара хувцамаш дукха хиннад колхозе. Боахам бӀарча хьаьийнача хьекхаман укх тайпара да. Укх шера боалам ихьаш лелаераш декхарийла бар паччахьалкхенга алх бӀаь тонн алат дека, бакъда колхозхоша из цифра 886 тоннага дӀакхачайир, вешта аьлча, план 148 процент кхоачашйир. Цу тайпара тӀеккхоачашъяьй еррига алата культураш йоххара план а:

Цу тайпара дика хьакхамаш даьхха колхозе къайбаш леладераш а. Масала, цхьоаллагӀа нохърь тӀакхоачаш паччахьалкхенга дула йоаккхара план тӀеккхоачашъяьй дар; план 45 тонн йолча 50 тонн дехьаи ялх. Кхы а дикагӀа толамаш даьхад доаркашка. ХӀанзлехьа Даьхенна шура дӀаларара план а социалистически декхараш а тӀеакхоачашдаьа. Шура дӀайихьа пуньте 265 тонн шура, дӀаплий, вешта аьлча план 200 процент кхоачашъяьй.

ХӀанза тӀадоагӀача шерарча хьувкъаша лард йоллаш ба колхоза нхаш лелаераш. Вешта, цу хьакъехьа ю мел дезар даь лаьнад ала йиш я: баба лаьтта аьхаш, йортта минерални удобренеш а товсаш, кхашка ехха аргья органически ярш а, хӀаьта дӀадо дикагӀа дола фу Ӏалашдаьа.

Из деррига а дац. Иншта хувцаденнад, иншта хувцалуш латт юрта сибат, наьча бытовой хьалаш! Кхоачам ба хӀанзалца дешар хьадаш дукхьдала укх шера деш кхаттаеох аьлча. ХӀанз юрта дулаш дола хий хилла доаладешехьа болх бе йолалургья бани, массеха дийнахь хьайбаш лелаераш баха чухейшаргба йиъ-йиъ квартира йолча шин цӀагӀа, дукха ха ялалеха эксплуатаце дӀалургья чарикахорески. керда хьалъяьча столове хӀанз йортта хул хӀанз ала бахке къахьегамхой. Цул совгӀа дукха каналш колхоза производствени помещенеш а.

Цу деррига итагаш ба ше воашаш аьлар Ломалиев Ӏаьлас.

— Советски Ӏаьдало даькъад вай наьлах, хӀаьта дӀаьхий даьд вай колхозе. Из де йиш хиннай колективни къахьегам Ӏилман лард тӀа оттабарох, производство общественни хиларах, колхоза чура демократии цӀеръеш хиларах, колхозо йоалама да хиларах. Партен паччахьалкхенон хьахьевхаб лайна ирагага бода никъ. Керда Хьекхамо Устав колхозни вахара эпохи да. ХӀаьта хургдолча толамий лардерадар толаме къахьегалга да.

М.-Р. ПЛИЕВ.

М. Еремкина Грозненски районан 1-ча Мая цӀерагӀча колхозе хоа тӀара оалхазареш лелаеча бригада кулгалдеш я. Даим дика толамаш доалаш хьайоагӀа гоза зоотехник керте латта коллектив, цудуьа чӀоагӀа сий деш колхозхой Ерригсоюзни III-ча съезде делегатана хаьйта хержар цо. Москвера ше цӀакхаьчача хана дена дукхаза колхозхошца съездах къамаьлаш, деш цо.

СУРТА ТӀА: М. Еремкина шийна хоза механизаторашца къамаьл деш я. С. Шарипова сурт.

ШУРА-ПЛАНАЛ СОВГӀА

В. И. Ленин ваь бӀаь шу дузача ден сийна къахьегама совгӀаташ кийчде гӀертача Сунженски района XIX партсъезда цӀерагӀча колхоза шурий товарни ферма коллективо лоабрь бутт чаккхбоалача денешка хоан бир паччахьалкхенга шура йоахара шера зазани тӀехкхоачашъярах. Планах йоха езар 1070 тонн йолча шура дӀайийча пуньте хӀанзалехьа дӀакхачийтар 1135 тонн я.

Ферме кӀеанта бац шера плана декхараши кхоачашдаь доярка. Царех я Ефремова Любовь. Шийн группера хӀара Ӏаттагара хӀанзалехьа 2786 килограмм шура яьккхай хьаха лаьтача доярка. Цо тӀаийцача социалистически декхарел 400 килограмм гаргга тӀех хул из. Цул дукха тӀехьабоеабац доаркаш Хабилаева Екатерина, Плиева Александра, Марфушкина Марха.

Колхозхой III-ча съезда решенеш хог айдаьча боахама къахьегамхоша ер шу чаккхалалехьа планал совгӀа массех бӀаь тонн шура йоаха лерхӀ.

П. ПОПОВ.

ФУ ӀАЛАШДАР— КЕРТТЕРА ДЕКХАР

КӀанз тӀадоагӀача шера хургболча хьувкъама лард елла боалаш ба республика боахамий кхаш лелаераш. Дукхача боахамашка оаха дешнаьд эбда лаьргӀе лаьтте, кхашка бабоца йоткхаш латт органически удобренеш.

ХӀанз кхаш лелаерий йоаккха а оаь керттера гӀулакх де фу Ӏалашдар. Дукхача колхозий, совхозий къахьегамхой хӀанзале йистебаьннаб кхоачам хилла дӀадуьча кондицегӀа дола дика фу Ӏалашде. Цу тайпара, гидуерги фу Ӏалашдаь баьнинаб Урус-Мартана, Наурски, Шелковской районий къахьегамхой. ХӀаьта 75 процент хьажкӀий фу Ӏалашдаьд. Шелла района боахамаша. Цу хьакъехьа геттера дика бола баьб хьажкӀий деррига фу дӀадуча боарамагӀа доача Сунжински, Урус-Мартана, Надтеречни районий боахамаша.

Цхьабакъда республика деррига боахамашка латтац из гӀулакх цьаттарра дика. Еррига республика хьанийцача алата-бобови культурай дукхагӀа дола фу дӀанз а кондицени дац, керттерча даькъа бӀеза хиларга диллача. ХӀаьта Ӏалашдаьча хьажкӀий деррига фу 38 процент я цоадела диллача кондицени дац. Къаьстта дукха да цу тайпара фу Грозненски, МалгӀобика, Наьсарен районий боахамашка. Нийса ер хӀана дац дика дола фу бӀеза хиларах дӀадуча боарамга кхачанза да. Кхы а восагӀа оттадаьд гидуергий фу Ӏалашдара гӀулакх МалгӀобика, Гудермеса, Надтеречни районий боахамашка.

Республика кхаш лелаерий тахан керттерча декхара цаӀ да бӀаьсти юача культураш фу кхоачамхилад Ӏалашдари хӀаьта цуьна дикал ма хуала яйери.

ЦХЬАТАРРА ЛОАРХӀАМ БОЛАШ

ХӀара шу массаза яла дукхагӀа наьъ тха района боахамашта паччахьалкхенгара минеральни удобренеш. Масала, укх шера дӀадахача шерарчул 50 процент дукхагӀа нийса уж, хӀаьта тӀадоагӀача шера укх шерарчул мозза дукхагӀа хургья удобренеш. Дукхал цхьан хьаьлхарча кварталe района колхозашкеи совхозашкеи 2,9 эзар тонн минеральни удобренеш кхоачаргба. Уж Ӏалашъе лерхӀ тха специалисташа гуракъ дийнача аьата бӀаьстан юкъе йоакорхкиа яраи, хӀаьта бӀаьсти юраш дӀаюьшше а кхашка тосераи.

Района колхозашкеи совхозашкеи хӀара шера дукхагӀа хулаш латт хӀара гектара тӀара боаккха еррига культурай хьувкъам. Цхьабакъда пох кхоачам бац. Тха боахамий кхаш лелаерий хьалаш да эртбоалама культураш аьы а дикагӀа хьувкъае. Цу дьакъехьа лоархӀаме моттиг дӀалоаь минеральни органически удобренеша. Хьожаргда вай кхаш хьалдара хӀанз боахамашка эр фуд.

Укх шера района механизаторашц декхарийла ба кхашка 24 эзар тонн ехо дӀала. Уж балхаш хӀанз хӀара боалама хийцца деш да. Цу гӀулакха чӀоагӀа аьтту бе лаьш да а кӀанзарьяр. Еррига транспорт, гусеничи тракторш гуйранарча балхах дукъаьъ лаьнай. Дукхача боахамашкей хӀанз чакхдоаккхаш латт кхашка кхо дилара балхаш. Цул совгӀа дечa балхий дикал а лакха я. Дохкалехца далалза дола кхо кхашка дӀахоаржа а эийла оах лаьтта, хӀаьта тохкалечнар культиваторашцен дискова дуцильникашцен лаьттах дӀаздуь. Органически удобренеша кхашка тоие механизатораша хӀара гектара тӀа нийса центнер минеральни удобренеш а.

Ала деза хӀанз тӀеца тха боахамашка деррига кхашка ехха органически удобренеш. Цудуьа уж удобренеш эггара пайданегӀа йола культураш цавергйолча кхашка еш механизатораша: шекара свекла, алата дьахьхӀа хьажкӀаш, бьцадэараш дувргйолча кхашка.

Района боахамашта юкъе къаьстта дика даьд уж балхаш 200 гектар шекара свекла дергйолча кхашка хӀанзале удобренеш ехха лаьнача «Кавказ» колхозе.

ТӀадоагӀача шера хӀара гектара тӀара 350—400 центнер шекара свекла ехха деш дешад «Дружба» колхоза кхаш лелаераша. Цудуьа кхашка еихбеша органически удобренеш йоххаш ба уж хӀана. Къаьстта дика къахьег уж балхаш тӀехь комсомолец волча тракториста А. Яхъяева. ХӀара денна оарӀ-барӀ рейс а еш 21—24 тонн кхо дула цо кхашка. Дукха тӀадьнаенад Гериханова Мусa я.

ТӀадоагӀача шера хургболча хьувкъама дика болхе ю «Гудермесски» совхоз а. Масала, совхоза цхьоалагӀча отделене 500 гектар гурахь дийна кхат да. Цу деррига кхашка азотни фосфорни ярш цӀаккаргӀа а яьа хӀара гектара тӀа кхоккха центнер удобренеш тайсай. ХӀаьта хӀара гектара тӀа йиъ центнер а кхоачийташ уж удобренеш еккай бӀаьсти юраш культураш хургйолча кхашка а. ХӀана совхоза кхашка еррига ехха органически удобренеш 1300 тонн я, хӀаьта еррига ехха лерхӀараш эзза эзар тонн я. Уж балхаш цхьан пхеа дийнахь даь даргда.

Минеральни органически удобренеш кхашка яхара гӀулакх агротехника бокъонашца хьенйа лелале дешаш доагӀ шеко яц. Цхьабакъда доархӀаме да уж удобренеш лелар а. Хоачал да минеральни удобренеш хилча маьъхой чӀоагӀа теллаелга. Цудуьа уж лелае еза дукхьала цу гӀулакха хьалъеча стандартни складашка. Хьалхьега а цу тайпара помещенеш хӀана йолаш яц района деррига боахамашка. Нагахьа санна «Дружба», «Степной», «Гудермесски» совхозашка цу тайпара помещенеш йолаш йолe «Дружба», «Октябрь 40 шу» колхозашка минеральни удобренеш лелара хьалаш дац. Цудуьа моттигаш нийслу кхашка еккача дикал доза йолча удобренеех дергӀа пайда ца хулаш. Уж деррига гӀулакхаш терказ а дахь хӀара боахама кулгалхоша сихде деза минеральни удобренеш лелатие стандартни складаш хьалъяра гӀулайх. Цар ихетадӀе деза удобренеш лелаар а царех найда эшар а цхьатарра лоархӀам бола гӀулакх хилар.

В. КОПАЕВ,
Гудермеса района мехкбоахамашь производственни управлени керттера агроном.

Облсовпрофа IX пленум

ХІара денна шераьІа яра В. И. Ленин вель 100 шу дизара бена боагІача тайпара хьалхьаба хар дукха вай республика промышленноста предприятешкарчен мерча бокхамерчен боккьоштен гІулакхерча нахин хьаьега социалистически яхь.

Цу сийлахь-доккхача ден сийна тІаьйца дехкараш машта кхоачашду Іилма - технически обществаша а изобретательийн рационализаторийн общества а — цу дешна хетаяь яр аргІавана. Нохч-ГІалгІай облсовпрофа IX пленум. Докладаш йир Іилма-технически общества областной совета Іилман секретара нов. Г. И. Горнией ВОИР-а областной совета секретара нов. М. А. Нефедовен.

Іилма - технически обществаша оттаяь мероприятеш кхоачашьярах 12 миллион сом кхоле аьнна тІаьйна декхар толаме кхоачашдеш да. Кходаь паччахьалкхен ахча хІаьзле а 9,2 миллион сом хиннад. ХІаьта ВОИР-а областной совето кхоласр кхы а дукхагІа да — 29,7 миллион сом. Декхарашка лаьрхІа хиначул 2,7 миллион сом дукхагІа.

Декхараш кхаьстта дика кхоачашду мехкдаьттан химически промышленностерча творчески объединеней членаша, машинашьечен энергетически предприятешка. Социалистически декхараш толаме кхоачашдара новкъостал ду экономически анализа 178 общественни бюроси группаш, технически информаце 140 бюрос, 760 творчески бригада, новаторий 60 гаргарча совето.

Предприятешка юкъарчал доацаш чакхбоаккхача балха хьакъехьа ма дарра дийцар пренешка къамаьлаш даьраша. «Красный молот» заводе профсоюза комитета председатела нов. Крапивина аьлар. НТО членаша, производства рационализаторашен новаторашен тІагІеотта къахьегар бахьан долаш кхы шерен ах шерен юкъейихьай 608 эзар сома экономически эффект енна йола цхьа эзар гаргга йиъдара предложени. НТО а ВОИР-а а советий болх массаза а шийчча тІерка юкъмоттиге доаттабу заводской комитето, хал-хаьннахьа хьажараш-конкурсаш [illegible] новкъостал ду царна.

«Стройиндустрия» яхача Іилма-технически общества правлене балха хьакъехьа ма дарра дийцар цун Іилман секретара нов. Серикова. Чакхъяха оттаьйча мероприятей плана гІиллоньяранна йина хулийтаргьа юбилейни дахьатІакхачалехьа 1,5 миллион сом кхоле. ХІанз НТО-а дикагІа йола план оттаяран юкъейхьаран хьажар - конкурс дІайолаенна гІишлоньярашта юкъе.

Кхоачамбоацарашта кхиниа ешн маьхера предложенеш телампи къамаьлаш дир пленуме химикий Іилма - технически общества правлене председатела нов. Шумовске, шурий комбината херттерча механика нов. Сизова, «Грознефтехимстрой» треста управляюще заместитела нов. Хантыгова, кхычар. Цар, ма дарра аьлча, белгалдаьхар, тІаьйца социалистически декхараш кхоачашдечча даьхача толамаша общественни технически творчества еррига торонаш хІанз а хьаьлаш ца хилар, толамаш дукха доккхагІа хила йиш йолаш хилар. НТО правленен ВОИР-а областной советон хІанз а новкъостал кІезига ду юккъанцарча организацешта. кІезига тІахьожам лоаттабу, цар балха хьалха даьтта опыт вІашагІтохаш. Дукхьад ма бахьан долаш хьаьла лаьгіча боллой, инженерий, техникий доккхача даькъо дакъа лацац техническ творчестве. НТО а ВОИР-а а советаша геттара мела болх бу кхачап промышленносте, коммунально - бытовой предприятешка, къаьстта а юрта боахамо. 4—5 совхозе мара вІашагІъехна болх беш а яц рационализаторий советаш. Дхьайолча совхозашка, «Пищемаш» яхача заводе предложенешка хьажара лаькъе бюрократически гІулакхаш леладайташ моттигаш хуллийт.

Пленуме белгалдаьхар. Іилма-технически обществай правленейн ВОИР-а советийн балха тІа доккхий кхоачамбоацараш дукхача лаькъе профсоюзий областной комитеташ хІанз а кхоачамболлаш цар гІулакхашта юкъе ца гІерташ хилар.

Дийцача дешах лаьца къахьегамхой творчески объединеней гІулакхаш тоадара тІаерзаяь решени тІайийцар пленумо.

Пленумо ла а дийгІа, теркаме йийцар облсовпрофа бархІлагІча пленума решенеш кхоачашъяра лелама хьакъехьарен хІаьта миттта пленумашта юкъе президиумо баьча балха хьакъехьарен облсовпрофа секретаре нов. П. В. Селипке информаци.

«Динамо» кІалтохаргах летарий яхьаш. Цига дакъа лоацаш вар 1953—1955-чек шерашка ваь хьалхарен шоллагІен разрядаш йола 110 саг.

Къаьстта теркам тІаозаш чакхдаьлар финальни вІашагІкхетараш. Шо-шоай доалан категорешка хьалхара моттигаш яьар Д. Ахмаева М. Мелкумова, К. Батенхва, Н. Морозова, Ю. Антонова, В. Космыкина, Т. Катвева, С. Бабаева, А. Жукова, С. Кошенкова, В. Осипова.

СУРТА ТІА: кІалтохаргах латар.

О. Смеркалова сурт.

ОБЩЕСТВЕННИ ПОРЯДОК ЛОРАЕШ

ЗУЛАМХО КІАЛХАРВАЛАНЗАР

Гуйранара лоаца ди чакхдоалаш латтар. Сихха къаьна-тул боагІар Грознена тІа бода. Сайрайна улицашка арабаьнна дукха нах бар города юкъе.

Сихха дагарйора чархаша вилькъа метраш, цхьан боарамагІа болх бора мотоцикла мотора кхапанаша. Милице лейтенант Абдурзаков Жамалдин города улицашка гІолла общественни порядкага хьожаш чакхволлаш вар. Улицашка гІолла лелача хана вьккъа оагІошкахьара массадола хІама зувра цо, юхе гІолла тІехбуьна нах теркалбора... Револющ проспектегІа № 18/63 дагІача дукхаза вІашгІардаьча цІеной коа, саьнх ваьча санна, лела вовзаш воаца саг бІаргавайча са йъхдахар цу цІеношка бахача ваьха. Из хьалаца гІертабар уж, цхьабакъда, вож лата гІертар дарех, тІой детта волавелар. Из коа дІачу а пійкха, ше ма волла ловме тІа гІолла бада тІа ваьлар, шийна тІехдьа дІагьайлар цо лин. Шин цІеношка баха нах, луд а беина, шоашта бІаргагуш хинна хІама дуцаш, тхоа тІа лечкъа воалла малав ца ховш вола саг миштa лоацаргва яхаш кхел ец бар...

Цу хана цхьанахьара мотоцикла тата хезар. Цуьна дІадухьалбайдор вах. Абдурзаков Жамалдин вар воагІаш хиннар. Гражданийа массе тайпара дуьцачуьнга бокъонга ла а дайгІа, цо шийн мотоцикл цІенна юхе хьатІа а эза дІеоттайр, шул тІехьагІа зуламхо лацара операци чакхъяккха лаьрхІар. ЦІеношкара арадоагІа дерриге аьматьиш цига бахана хахага дІакъовлийтар цо, цуй тІехьагІа ше майрра бадагахьа урегІаолавелар. Цуьна тІехьа новкъостал де урагІволавелар шийн безам бар. Шийна боьзаш боцуча накъ зулам далар лацар милице лейтенанта, цхьабакъда, воккхар ховдамболлаш хьаккхийнадир, цхьаккха дуьне а новкъостал данза Іергдаш цоьш, аьлла.

БІарга болчу нІеіт гурбоьшаш бежда яр Жамалдин бада тІа хьалтІеаьлча, цхьаннахьа лечкъа воллачу зуламхочо мичара тох ца ховш, тийшача бахкагІа хІама тоха тарлора. «Мала вола из?», «Уххана лачкъа хІана лаьрхІадоза зуламхочо?», «Ухх бада тІа хьм новкъост волий теш цуьнца?».. Шекволаш уйлаш хьуьзар шерта чу.

БІарга хІама ца гуча боадове тІа массаза боьякх кулгаш хьекхаш тахка саар моттиг. Шортгига тІа боьлаш Жамалдин а цуьна тІехьа гІончий а, цкъа совцаш, тІаккха болалуш дІахьалхашкахьа ухар, лаьгІа да а дуьгІаш. ТІаьна воаццаш лечкъа воллача зуламхочо чІоагІа вуьхьаш садоахаш санна хетаделар лейтенанта. А, из миттa хета мара деннадапар: цхьабакъда, чІоагІа дар сахьато ду тата а тІехьабоьтІарашна къувлаш доаде са в...

ХІаьта бада тІа хІара метр дІахо массаза боал моттиг тохкаш волача лейтенантахи цуй гІончехи фу хургд-хьогІ яхаш уйлаш ец латтар нах цу уязарерча минуташка. Баьдеча бада тІа уж хьалтІабаьнча деиз мел ха йьнний ховш цхьаккха а вацар.

Юххера а, хьогучийлахар Жамалдин а цуьна тІехьа уязарваьнна, баха бос а болаш вола зуламхо а. ГІадбихе лейтенанта Абдурзакова го бар полаьмазе даьттача вакха. Цу минуташка цун кулг лаца безам бар хІаране. Дешашe йиша цун кителаь цІенбе, бІехъенна искаш йиша, кхы а цунна эша гІулакх де гІерташ гонахьа хьунзар вах. Цигарча цІеношка баха нах сов Іинерза а дег тІара баркал салаш а хиларах эхь хетар лейтенанта, велакъежар лелхар цуига, даьча гІулакха баркал йоахар, лаьцар кхоачаве веззача дІакховчаве сагота вар из. Бийсанарча дежурства сахьаташ чакхдала гаьна дар.

ШоллагІча дийнахь МВД ГАИ начальникага милице подполковникага Ильиченко Юрий Милетьевичага Нохч-ГІалгІай милице хІаьлача ветеранагара Курилов Иван Васильевичагара письмо кхаьчар милице лейтенанта Абдурзаков Жамалдина майрен вал доаш гІулакх хьагІдаларшин цІеношка бахача ваьха цІаргІа цуьна дег тІара баркал оалаш из дика гІулакх бахьан долаш кулгалхоша цуьна поощрени яр дехаш.

Зуламхочоа дукхалъэттаче минуташка цун уйла йоргий Абдурзеков Жамалдина? Горека вокх йисте а мнтта балха лоархІаме гІулакхаш дар цунга хьежаш латташ. ЦІеношка бахача нахага милице райотделегара е участковы инспекторагара новкъостал деха воашта ваьна, ше дІаваха йиш йолаш вар из. Цхьабакъда, миттa эттача гІулакха тІера а вацара дІаволхалургвацар сийна милице юха салте. Цига цхьана кийслелар советски милиционера дикагІа доаа гІулакхаш — балха декхари гражданскн вах-эздели. Тахан дхьр дукхьаьнха даьцан цо. ВоргІ шера милице организаци ше гІулакх деш волаш общественни порядок телхаеш боха итташ нах лийцаб цо, халкъа бекхама кІалхарвала гІийртача зуламхочоа тІакхуьш моттигаш найсъеннай дукхазза а.

Милице лейтенанта халача хьехьегина бе боагІача тайпара мах баьб Даьхено. «За безупречную службу» яха медаль еннай цуьна.

Я. КОРЧЕНКОВ,
Нохч-ГІалгІай АССР МВД политико - кхетама балха отдела инструктор.

БЕРИЙ ЦІЕН ИНСПЕКТОР

Сий долаш ба хьехархочун болх. ХІаьта а школе баьча балхах кхоачам бацар Гуляева Екатерина Максимовнас. Даьй-ноаной доал доацаш исача берех лелазар цун. Миштa хургда цар дІахора валар дайк ноанойн шоаш а маларш а мелаш харцахьа баьлча, вІаци па товш уж баьхача, уйла йора цо.

ХІанз из гІулакхе йолча Грознe Октябрьски района участке йиъ школе а. Дукха ла цу школашка харцахьаьцна берашДаим дешархоштa юкъе, цар даьй-ноаноштa кхетама болх беш, беседаш еш бІаргаго йиш я Екатерина Максимовна. Укх шера 52 беседа яьй цо, кхаь школашка даьй-ноаноштa хьалхашка докладаш еш хиннай, хІаьта шоза бахача нахаца квартальни собранешка сулбаь къамаьл даьд.

ТІаьйца болх дог лазаш беш хилча дика ма йоал. Миттa а Гуляева а. Дукха нах вІашагІкхийттаб цуьна долча новкъостала. ХІанз цуьна хьинаре гІо ду берий цІен кхаь общественни инспектора.

7 классе деша вагІар юхийтта шу даьнна Бегаецов Гена. Ве делар цо, закатешка ахайр. хІаьта ве делар. Массехказа лаьцар из трамвайшка автоматически кассаш йохаеш воаллачарa. Берий цІен инспектор оарцагІаььлар, кІаьнка эра а, аІагІа а, школе а леладеча гІулакхашта цІенхаиттта тІахьожам оттабир. Цул совгІа маларш мелача даьда а харцахьаьнна лелача наьнага а дІахайтар уж хиннахьа совгІа ца бовле кІаьнка даьча зулама уж бехктохаме хургболта. Цу хана денз ах шу даьннад. Везарвоашаш хувцавеннав кІаьнк эра а школе а. Дика доаш хеси нанаси аьннар ду.

Миттa хувцабеннаб хьалха аьрдагІа хиларца елерон тІатувсаш хинна Литий Таня, Шулекин Волода, кхыбараш.

Екатерина Максимовний инициативах из ше юкъе а волаш № 28 йолча школе милице къоначa доттагІий отряд вІашагІхелльяй. ХІаьта дукха ха йовцаш къонача доттагІий новкъостална школе «Са професси» яхача темах сайре йир Гуляевас. Цига педагого сийлен профессех дийцар цо дешархошта.

Дукхача дешархой даьшекноаношек чІоагІа беркал лах оньт йолча педагога. Шоай берашт хоацаь доллачара вІалхарбахарах.

М. ЛЬЯНОВ.

Цхьа иттех шу да «Сунжанефть» НГДУ оператор Михаил Сергеевич Корячин Карабулакерча халкъа дружина юкъе чуда. Дукха пайдане гІулакхаш даьд цу активиста общественни порядок лораеш. Балача нана чІоагІа сий ду цун зуламхоша къовсам лоаттабеш майрали денали хьакъехьарах. Ше вел аьнача ца кийча хул Михаил Сергеевич, хІаьта дІакхачача порядок а оттае. Шийна тІабийлла общественни балх дика лелабарах Сунженски райсовета исполкомо общественни инспекторалла чІоагІваьа Корячин Михаил Сергеевич.

— Дукха моттигаш найсъеннай, — йоах милице лейтенанта Чеботарева, — зулам ца дейташ цо вах вІашагІкъоастабаь, ль иреступленеш гучайоахача дукхаьо даькъа доаш хинав.

Цхьа иота юкъе шоайла вІашагІлетар корта бехабу маларшмена лежарий БарахоевгІар (Цхьанлекъентай-Юртара вар уж). Сайбо пречаш дика харах шалкхе вІашагІ а къовставаь уж вІабихар дІадийхар общественни инспектора. Бехаш боашаш оаьл а хинна шоай «Волга» тІа а хайна дІабахар БарахоевгІар. Цхьабакъда, цигара ах бІаь метр дІахо белале машина чу дов йийхха хиннадар цар. Вежарех цхьане уес техао машин лехкаш хиначаа шоллагІчоа. Шийх Іовдавенна сакхеташ чура оаьйна хиннавао из.

Цигара бийзла баьхкача кІаьнкаша из хоаи. бера Корячинга. Ведда тІакхачача Михаил Сергеевича «Волга» наьха коа чу а виза чоепаш а льенаьно больнице дІачувелар. хІаьта цуьна уес техар юртарча милице отделене вигар.

МИЛИЦЕ ГІОНЧА

Дь зулам сихха гучаделкхча милицена новкъостала вoагІа Михаил Сергеевич. Цкъа балхаве из цІаноагІаш тика хьалдашка дІаоттаяь латта ваьла велосипед йигар цхьан кхуви воагІача кІаьнга,— лоаш бар цуга берана. Царга бокъонца из малав, цига дайнаш ва хаиттачуа тІехьагІа кхм тІехьа ца теттаи милице отделене а ваха уполномоченнега Чеботаревга дІалайтар цо хиннар. Цул тІехьагІа кхуви воагІа кху лата араваьлар уж миг. Хьалха гІа из дена нагІача школе бахаа, тІаккха цигара хьехархоша цхьана из кІаьнк вахача цІагІа чубахао. Цига доттаг кхы а кхоь ваьла велосипед бІоргьайбо шаьдн. Йинa хІахан даьнта ила цІа а лаайте из тайна зулам кІаьнкагара кхы гучадоала моттигаштенштата аьсгя ваьнагн дІахайтар милице лейтенанта Чеботаревен общественни инспектора Корячинен.

Шийн микроучастке бахача нахла паспорташка паст-паста хьажаш чакхвоал Михаил Сергеевич.

Ше вахача улица тІа вуйши зуламаш дІадаьнха вагарІавна цуьва.

А. СУПРУН.

КЕРДА КНИЖКАШ

Нохч-ГІалгІай книжни издательство зеле а дих укх дийнахьа эрсий меттала [illegible] экономически Іилмай кандидата Багдасарина язъяь «Советски Республикай экономически цхьаогІо хиларе яр ца хилара Ленина яьхар» яха брошюра. Дукхача къаьмех латтача вай паччахьалкхен чуль ленински къаьмий политика кхоьчаларш, экономически дикагІа дагІаддьалача къаьмаша паччахьа хана тІехьадиса вивача къаьмашта экономически культурни новкъостал а деш, социалистически къаьмаш дегІаденнарех, цар хадданзe боча экономически бувзамах, кхин дака новкъостала дуьц автора шийн брошюре тІа.

Брошюро чІоагІа пайдане хургда пропагандисташта, агитаторашта, лекторашта.

* * *

Миттa зела а тоха эрсий меттала арайоалаш а укх шера хьинаре Нохч-ГІалгІай наравоахама опытни станце Іилма - производственни конференца материалаш (докладий тезисаш).

Юрта боахама тайп - тайпарча доаьтошка болх беча специалисташта пайда баргболаш книжка да из.

* * *

Кела а тоха эрсий меттала арадоалаш да «Грозненский шурий» совхоза организационно-боахама устройства плане яха книжка. Цу тІа дика доацахаш дуьц «Грозненский шурий» совхоза Іалама-климатически хьалаш, дІайийна культураш хьувкьийтара совхоза къахьегамхоша беча балхах, дІабоаийт цу боахаме хьалха латтарий опыт. Из книжка пайдаргда юрта боахама къахьегамхошта.

Ч. ЮСУПОВ.

ЮРТА ГАЗ КХАЬЧАЙ

Газо сийна аьа лотабенкаб укх доаьтошка Сунженски района «Ассиновский» совхоза къахьегамхой цІеношка.

Газ хьачуйиллара укхаза хІана кийчйаьраш 170 цІа да.

Цул совгІа школе, столове, медицински пункте, яслешка, совхоза кхыча организацешка хІора боагабе ца безаш мукъаберга.

Совхоза котельне а газови дизья хьатІакхаьчай. Укхаза дІоахдаш дола хий баьпадераш кхелача царешкаша кхоачаргва.

«Чечингазстрой» треста Сунженски спецСМУ гІишлошъераш ба совхозе газ хьачуюллаш боахараш.

Дика хьаьлаг цу управление Дорохов Анатолий Иванович кулгалдеча бригада бохлоша.

Шоай вахар иттача доаьтошка дола уж балхаш дика чакхдаькхарах гІишлошъерашта баркал йоах совхоза коллектива.

К. ЗУРАВОВ.

Калсарен района милице отделене болхлошта юкъе дика цІи йоалахаш ва старшина Гациев Хизир. Порядок талхаерашен зуламхошен бІу къожабу цунназ, из дамы кийча ва лорзагІа баьнна кагий нах нийсача новкъа боте.

Лоаллахочун воІ, Эснев Махьмад, деси нанаси аьннар а ца деш, ейлаюкъе ваьннавар. Лоаллахо велача Гациев новкъосте дир Эснев Махьмадак Электроинструменте завода технически училище деша ваха. Каст … каста из воача ака ваьлар Хизар. ЧІоагІа раьзе вар Махьмад шийн воккхагІволча

КЪОНАБАРИЙ ДОТТАГІА

новкъоста, цо дика недуагІар Хизарас вахачунга. Цхьанкха кІаьІа нокхкъадецар цуьнах.

Училище йистеьнкхе а ваьнна хІанз заводе болх беш ва Махьмад. Цун деси нанаси доакха баркал йоах Гациевна.

Шу хьелха миттa новкъостал дир Гациева Сегое ІалмаІана а. Из бахьан долаш Сегое ПТУ дино чекх а ваьнна, хІана токарелла болх а беш сайрйнарча шеоа дешаш ва. ХІанз цо йоккха гаргало долчо Гациевца, новкъостал ду цуьно порядок телхаерашца къовсам лоаттабе.

Гациев Хизарий дукха къонгаш ба. ВоккхагІвар Советски Эскаре гІулакх деш ва. ВоІ дика кхетамерах командирашe баркал йоах даьна. ШоллагІча воІа хІанз йисте йоахкх ПТУ. Ше итт класс яьккха ваьлча, да санна милице болх бе вааз дага ва из.

В. ХРОМЫХ.

ХАОТТАМ

Тахан республика гІоллен Грознен морхаш а йолаш, лоадаьна йоачан а йоалаш, къулбеьара гІаьхьхьача боарамо мух а хьекхаш ха хила а фегара температура республике гІолла 2—7. Грозне 4—6 градус йовхал йолаш хил а тарлу. ДІахорча шин ден шин буси морхаш а йолаш. цхьаннайолча моттигашка юкъ-юкъе йоачан а йолаш, хьалхарча юкъагІа цхьанцхьайолча моттигашка дохк а довллаш, ше а билла. лостамаш хувлаш, гІийло, гІаьхьача боарамга кхоачаш мух а хьекхаш ха хила а фегара температура бийсанна 1 градус йІовхалгара 4 градус шелалга кхоачаш денонка 2 градус шелалгара 5 градус йІовхалга кхоачаш хила а тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

Редактора заместитель А. А. МЯКИЕВ.

ЛадувгІа, хьажа

РАДИО
18 декабрь

6.30 — «Юрта Іуйре» (гІалгІай меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Хоамаш. 7.0 —Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий» «Комсомольское племя» газетий обзор 7.30 — Передачей программа. 7.35 — Москва. 8.15 — «Сердало» газета обзор. 8.25— Ашараш. 8.45 — «Коммунисташ массай дІахьукх» яха радиокорреспонденци (нохчий меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — Передачей программа. 16.05 — «Къона тІехье» (нохчий меттала). 16.20 — Юрта къахьегамхошта дола концерт. 16.45 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала). 17.00 — Москва. 18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.13 — Ашараш. 18.25 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.40 —Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.30 — Передачей программа. 7.35 — Москва. 8.15 — «Ленинни некъ» газета обзор. 9.25 — Эстрадин ашараш. 9.43 — «Къона тІехье» (гІалгІай меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — Передачей программа. 16.05 — Микрофоне хьалхашка я радио инструментальни ансамбль. 16.45— Керда хоамаш (гІалгІай меттала). 17.00— Плиев Махьмад-СаІида дешайн дола назмаш. Передача (гІалгІай меттала). 17.00— «Ленински новкъа дола вай» (эрсий меттала). 17.45 — Владимир Ильич Ленин вель 100 шу дизарга. Индустриализаце Ленински плана Нохч-ГІалгІайчин (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.15 — Ашараш. 18.25 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.40 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ
18 декабрь

18.00 — Передачей программа. 18.05 — Хана хьалха шера плане кхоачашъяьй (нохчий меттала). 18.20 — Телевизионни кердахараш (гІалгІай меттала, эрсий меттала). 18.45 — Музыкальни пауза. 18.50 — «Кхо бос». Укхаьнна транспорт лелаяра прайлах 19.05 — Технически информацей вестих. 19.25 — «Знание» яха Іилманпопулярни кинопрограмма. 20.15 — Шоана, берии. 20.30 — Дуьнен халкъашта юкъера обзорени. 20.45 — Кинохроника (гІалгІай меттала). 21.05 — «Чекисташ» яха кинофестиваль «Щит и меч» яха художественни фильм «Обжалованию не подлежит» яха фильм. ХьоалагІа сери.

ТЕЛЕВИДЕНИ
19 декабрь

18.00 — Передачей программа. 18.05 — Берашта фильм. 18.20 — ЦІагІера лекторий. Парте Шалински района секретаре Абаева выступлени. 18.45 — Ленински къахьегама вахте. Фоторепортаж. (гІалгІай меттала). 18.55 — Телевизионни кердахараш (нохчий, эрсий меттала). 19.25— Хоамаш. 19.30 — Йоазонхочун Сулаева БИ. хах (нохчий меттала). 19.50 — Шоана, берии. 20.00 — 60 лодувгІиш а. 20.20 — Киножурнал. 20.30 — Чухьарча гІулакхий министерства клуба художественни самодеятельноста концерт. 21.10 — Передачей программа. 21.15 — «Чекисташ» яха кинофестиваль. «Щит и меч» яха художественни фильм. «ТІехьара доазув» яха фильм. ДхьалагІа сери.

РАДИО
19 декабрь

6.30 — «Юрта Іуйре» (эрсий меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Хоамаш. 7.00 —

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гІа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-06; редактора зам. — 3-30-11; бахкехама секретара — 3-34-38; партийни вахарен, культурал, промышленностен отделий—3-42-30; Юрта боахамийн письмоийн отделий — 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Револющ проспект. 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-06; зам. редактора—3-30-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ05254. Заказ № 5560.

Доьзал дехьара

Б. ДЕВЛИНА Ю СУД

ЛОНДОН, 16 декабрь. (ТАСС). Городе Лондондерре йоллевнай Къилбаседа Ирланде Іаьдал граждански бокъонаш бахьан хьинаре къовсам лоаттабеча английски парламента члена Девлин Бернадетта сий доаде гІерташ еш йола судебни процесс. Из бехке ю «порядок толхаярах», «мятеж хьовергІола гІулакхаш дарах», «полицех латарах».

Белфастерча университета студентка Девлин Бернадетта хьинаре дакъо лаьцар ше английски парламенте хержаращца цхьана укх шера аьхки Ольстера вах гІайттача хана. Парламенте цо хьадда къовсам лоаттабеьб Ольстера къахьегамхой граждански бокъонаш бахьан, кьел, бе болх ца хилар, бокъо ца хилар дІадаккхара тІаерзаяь радикальни реформаш кхоачашъяра тІехьа. Ше бехке еш дола доала хІамаш тІазац Девлин Бернадетта.

ГДР ПАЧЧАХЬАЛКХЕН СОВЕТА ЗАСЕДАНЕ

БЕРЛИН, 16 декабрь. (ТАСС). Селхан укхаза хилар ГДР Паччахьалкхен совета заседани, цига Госсовета председатела Вальтер Ульбрихта хоам бир социалистически мехкий партийнин паччахьалкхени кулгалхой Москве вІашгІкхетара итогех, арахьарча политиках, къаьстта аьлча, европейски кхерамзлен дешах, хІаьта миттa ФРГ кердача правительства правительственни заявлени яьтул тІехьагІа Малхбузен Германе эттача хьалах.

АДН яхача агентства беча хоамах. Паччахьалкхен совето могабйир В. Ульбрихта яь информаци.

БЕРКАТЕ ИТОГАШ

БУХАРЕСТ, 16 декабрь. (ТАСС). Социалистически мехкий партийнин паччахьалкхени кулгалхой Москве вІашагІкхетаро хьалхехар социализма мехкий вІаши гІулакхаш доттагІалла дедаш хилар, цар цхьоагІоа гІулакха юкъе лоацa нах бола дакъа хилар цох, аьлар РКП ЦК пленуме къамаьл деш РКП ЦК Генеральни секретара Н. Чаушеску. Оаца, аьлар Чаушеску, къаьстта пайдане лоархІ вІашагІкхийттача укх тІехьарча шерашка дуне халкъашта юкъера хьал тоадарах, европейски кхерамзаен проблемай хьакъехьа социалистически мехкий аикадаш вІаши дагабоалар, уйлаш яр, хетар дуцар.

ВІашагІкхийттача дакъа лоацаш хиначa мехкаша, аьлар Н. Чаушеску, хьахьекхар дуьне халкъашта юкъерча вахара керттерча дешай, дерригача дуне тІа машар лорабара тІаьхьа лоаттабеча къовсама хьакъехьа дагабуьлатен консультацеш еттен шерде шоаш раьза хилар.

Будапештски «Ганц» яхача завода коллектив араха дукхагІйола продукци доазол араьа дІакхухьийт. Цига араха керда электромотораш генератораш нежарашка долча социалистически мехкашка чІоагІа хоттам ба. ХІанз предприяти ГДР, Болгаре, Польше заказаш кхоачадеш я.

СУРТА ТІА: сборочни цех. МТИ—ТАСС сурт.

В. И. ЛЕНИНАХ ДОЛА КНИЖКА—ПАКИСТАНЕ

КАРАЧИ, 16 декабрь. (ТАСС корр. В. Ваваллова хьахойт:

Культурни революце ленински плани из Советски Союзе кхоачашъяри — миттa я Караче эттара йоккхагІа йолча магазиний тархешка эттача «Ленинн СССР-ера халкъа образовани» яхача кердача книжка тема.

Пакистански журналиста Бахтиар Идриса дика доацахаш дуьц В. И. Ленина халкъа образовани йоккха йоахо ен хиларах. СССР-е Ильича васкеташ кхоачашдерах дуцаш, автороо язду тІехьайса а бьдe а хиначa Россех бІаь процент лийша вах бола, берриге баха нах ерригьа юкъара йиза образовани хила еза хокх а хиана, инженерий, лорий, хьехархой дукхаьага дллача дунеа тІа хьалхара моттиг лоаца мохк а хиана дІаоттарах.

Урду яхача къаман меттала «Либерти пресс» яхача издательства арахийцача книжка тІа а СССР образовани кхетаман системах йоккха фактически материал.

ПАНАМЕ ЯЬ ВОЕННИ ПЕРЕВОРОТ

НЬЮ-ЙОРК, 16 декабрь. (ТАСС). Паname аргІанара военни переворот яьй. Ассошиэйтед Пресс яхача агентства корреспондента городера Панамера беча хоамах, доаа деча хунтана керте латта Омар Торрихос селхан шийн постера дІаваьккхар къаман гварде эскарашa. Переворотa хьалхе лелаьраш ба къаман гварде командующe заместитель Рамиро Сильвера штаба начальник Амадо Санхура.